

Főiskolai hallgatók családképe és gyermekvállalási terve

TBL-311

Tartalomjegyzék

I. Témaválasztás indoklása	3
II. Szakirodalmi áttekintés	5
II.1. Előszó	5
II.2. Bevezetés	6
II.3. Tradicionális szerepek	7
II.4. Házasság	7
II.5. Válás	9
II.6. Családszerkezet	10
II.7. Gyermekvállalás	11
II.8. Gyermek – munka - családtámogatási rendszer	15
II.9. Összegzés	21
III. Kutatási célok, eszközök, módszerek	24
IV. Kérdőívek elemzése	26
IV.1. Minta	26
IV.2. Kérdezettek kora	27
IV.3. Testvéreik száma	27
IV.4. Szülők válása	28
IV.5. Házasságkötés életkora	28
IV.6. Miért ez az ideális kor házasságkötéshez?	30
IV.7. Hány gyermeket szeretnének a kérdezett hallgatók?	31
IV.8. Összefüggések a gyermekvállalási szándék és között, hogyan a hallgatók hány gyermekes családban nőttek fel	33
IV.9. Mi fontos a gyermekvállaláshoz?	33
IV.10. Miért fontos a gyermekvállalás?	35
IV.11. Körülmények változása = gyermekvállalási tervek változása? I.	36
IV.12. Körülmények változása = gyermekvállalási tervek változása? II.	38
IV.13. Munka - gyermekvállalás	39
IV.14. Mi az oka az alacsony gyermekszámnak és a gyermekvállalási életkor kitolódásának?	39
IV.15. Összegzés	41
V. Irodalomjegyzék	43
V.1. Internet	43
VI. Melléklet (Kérdőívben feltett kérdések)	45

I. Témaválasztás indoklása

Jelenleg a Föld népességét 7 milliárd főre becsülik. Míg Ázsiában és Afrikában a születésszámok növekedésének megállítása jelent gondot, úgy Európa majdnem minden országában, így Magyarországon is a csökkenő termékenység okoz problémát. Hazánkban 1980 óta csökken a népesség; napjainkban a teljes termékenységi arányszám 1,32, ami jóval elmarad a reprodukcióhoz szükséges 2,1 arányszámtól. (KSH Korfa 2011/7)

A csökkenő gyermekvállalási hajlandóságnak egyénenként, családonként változó okai lehetnek:

Az 1880-as évektől kezdett elterjedni Európában a tömeges születésszabályozás. A mai modern társadalmakban elérhető fogamzásgátlási eszközök lehetővé teszik, hogy a családok akkor vállaljanak gyermeket, amikor arra készen érzik magukat, ami jelentősen csökkenti a gyermekszám alakulását. A fogamzásgátlás mellett az abortusz engedélyezése és biztonságos volta is hozzájárul a gyermekszám csökkenéséhez.

A női egyenjogúsági törekvésekkel párhuzamosan sokkal több nőnek lett lehetősége magasabb iskolai végzettséget szerezni, karriert építeni, mint korábban. Az otthoni teendők ellátása és gyermeknevelés mellett a nők számára is fontossá vált a keresőtevékenység, egzisztencia kiépítése, önállósodás. A mai kétkeresős családokban nem elhanyagolható a munkahely elvesztésétől és a munkahelyi lemaradástól való félelem, ami a gyermekvállalás esetén következhet be. Az évek során felépített egzisztencia veszhet el a gyermekvállalás által. Kérdéssé válhat a munkaerőpiacra való visszakapcsolódás lehetősége a 3 vagy több évig otthon töltött idő után. Ez az idő jelentős anyagi megterhelést is jelent a családnak, hiszen a nő fizetése kiesik, amit a szociális támogatások enyhítenek, de nem pótolnak. A bizonytalan gazdasági helyzet még jobban megnehezíti a gyermekvállaló párok dolgát, hiszen a férj is keresőképtelenné válhat az anya otthon töltött 3 éve alatt. Bár a magyar társadalom még mindig a hagyományos nemi szerepeket részesíti előnyben, és a legtöbben úgy gondolják, hogy a nők többségének az az igazi vágya, hogy otthona és gyermeke legyen - mégis egyre jobban kitolódik az első gyermek vállalása, és kérdéssé válik a következő gyermek(ek) vállalása. (KSH Korfa 2011/1) Ezt a tendenciát erősíti, hogy a munkáltatók sok esetben hátrányos megkülönböztetésben részesítik a gyermekvállalás előtt álló, vagy már gyermeket vállalt nőket, valamint nem megoldott a részmunkaidős foglalkoztatás sem, ami

lehetővé tenné az anyának, hogy pénzt is keressen, de ne kelljen napi 8-10 órát távol lennie gyermekétől. Problémát okoz a munkaerőpiacra való visszatérésben, hogy a szülők sok esetben nem tudják kire hagyni gyermeküket, a bölcsődei férőhelyek telítettek, a bölcsődés korúaknak csak 10 %-a részesül bölcsődei ellátásban. (Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Tájékoztató a bölcsődei férőhelyek alakulásáról 2009.03.18)

A házasságkötések száma az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent, és kitolódott a házasságot kötők életkora. A nők első házasságkötésének időpontja a 20-as éveik második felére tolódott, a férfiaknál a 30-as éveik elejére. Ennek következménye lehet, hogy a nők későbbi életkorban szülik az első gyermeküket, és így biológiai szempontok miatt már nem biztos, hogy lehetőségük lesz következő gyermeke(ke)t vállalni. 2009-ben először a 30-34 éves nők korosztálya szülte a legtöbb gyermeket, az összes születés 1/3-át adva ezzel. Egyre jobban terjednek, és elfogadottak a házasságon kívüli együttélési formák, élettársi kapcsolatok, amikben az elköteleződés hiánya mutatkozhat meg mind egymás, mind a gyermekvállalás iránt. A megkötött házasságok több, mint fele végződik válással napjainkban. A 20-34 évesek között következik be a leggyakrabban válás, a nők leginkább termékeny életkorában, ami szintén okozhatja a későbbi elköteleződést a komoly párkapcsolat és a gyermekvállalás iránt. Az előzőekben felsorolt problémák miatt sok esetben a tervezett gyermekek száma és a megszületett gyermekek száma nem egyezik meg. (Népmozgalom 2009. január-december)

A gyermekszám, és ezáltal a népességszám tartós csökkenésének problémája súlyos következményeket vonhat maga után:

A várható népességszám alakulását vizsgáló előrejelzések abban egyetértenek, hogy Magyarország népessége 2050-re jelentősen csökkenni fog, 9-9,2 millió főre. A legnagyobb probléma, hogy a várható élettartam növekedése miatt a 65 év felettiek arányának alakulását a társadalomban 25-30%-ra becsülik, miközben a 15 éven aluliak száma a mostani arányokhoz képest változatlan marad. (Korfa, 2011/7)

A vizsgálatomban részt vevő főiskolai hallgatók a 2050-es évekre fognak 65 év felettivé válni, ezért általuk befolyásolható és számukra lényeges kérdés a gyermekszám alakulása a jövőben. Fontosnak tartom a téma vizsgálatát, a gyermekvállalási kedv csökkenését meghatározó tényezők feltárását, hiszen az okok ismerete nélkül nem található megoldás a problémára, ami mindannyiunk jövőjét befolyásolhatja.

II. Szakirodalmi áttekintés

II.1. ELŐSZÓ

Míg 1950-ben kevesebb, mint 3 milliárd ember élt a Földön, mára ezt a számot már 7 milliárdra becsülik. Előrejelzések szerint 2050-re a Föld népessége legjobb esetben 8,1 milliárdra, legrosszabb esetben 10,6 milliárdra nőhet. (Korfa, 2011/7)

„A Föld egyetlen kontinense, ahol a természetes szaporodás negatív előjellel írható le: Európa!”

(Pongrácz, 2007)

A teljes termékenységi arányszám (TFR), ami a termékenység szintjének összefoglaló mutatója, a kontinensen átlagosan 1,4 körül alakul, lényegesen elmaradva a reprodukcióhoz szükséges 2,1 arányszámtól. (Daróczi, 2007)

Annak ellenére, hogy a gazdasági fejlettség lehetővé tenné több gyermek színvonalas felnevelését, mégsem itt születik sok gyermek, hanem a Föld azon régióiban, ahol az emberek nyomorognak, éheznek. (Pongrácz, 2007)

A termékenység csökkenése kifejezetten jellemző a volt szocialista országokra. A rendszerváltás után a társadalmi-gazdasági változások miatt elbizonytalanodott fiatalok egyre kevesebb gyermeket vállaltak. A rendszerváltás óta folyamatosan csökken Magyarország népessége: míg 1990-ben az élve születések száma meghaladta a 125 ezret, addig 2009-re ez a szám 96450-re csökkent. (Népmozgalom 2009/január-december)

A teljes termékenységi arányszám nem haladja meg az 1,32-es értéket, ezzel Magyarország Európában az utolsók között található a gyermekvállalási kedvet tekintve. (Daróczi, 2007; Kapitány - Spéder 2009)

2010. január 1-jén az ország lélekszáma alig haladta meg a 10 millió főt, az előző évhez képest pedig 18 ezerrel csökkent. (Népmozgalom 2009/január-december)

Az ENSZ előreszámítása szerint Magyarország népessége 2050-re 9,2 millióra fog csökkenni.

A férfiak várható élettartama 76,5 évre, a nőké 83,4 évre fog emelkedni; a 65 évnél idősebbek aránya a jelenlegi 15 %-ról 25 % fölé emelkedik. A teljes termékenységi arányszám pedig 1,84-re nő majd.

A KSH NKI 2001-es népszámlálás alapján készített előreszámítása ennél negatívabb képet fest: eszerint alig leszünk többen 9 milliónál. A férfiak várható élettartama 80 év lesz, a nőké pedig 87 év. A 65 év feletti aránya el fogja érni a 30 %-ot a társadalmon belül. A termékenységi arányszámot 1,50-re becsüli az előrejelzés.

Mindkét előrejelzésből az látható, hogy bár eltérő mértékben, de vélhetően növekedni fog a TFR, a várható élettartam, valamint a 65 éven felüliek aránya.

(Korfa 2011/7)

II.2. BEVEZETÉS

Magyarországon családcentrikus attitűd a jellemző, annak ellenére, hogy folyamatosan fogy a népesség, kevesebb házasság kötődik, többen élnek élettársi kapcsolatban. (Pongrácz, 2007)

Meg kell említeni, hogy a szakemberek közül nem mindenki ért egyet azzal, hogy a családcentrikus attitűd jellemző Magyarországon. Úgy gondolják, hogy az ilyen véleményalkotás során az emberek nem a valódi terveiket mondják el, hanem a társadalmi elvárásokhoz igazítják válaszaikat, és ez lehet a magyarázata annak is, hogy kevesebb gyermek születik, mint amennyit válaszaik alapján terveznek.

A gyermekszám folyamatos csökkenését összetett tényezők okozzák, amik mind kapcsolatban állnak egymással. A felsőfokú tanulmányok későbbi befejezése, az élettársi kapcsolatok terjedése, a megváltozott életcélok, a bizonytalan munkapiaci helyzet, a jelenlegi családtámogatási rendszer mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyermekvállalási hajlandóság jelentősen csökken.

A következőkben szakirodalmi kutatások, vizsgálatok alapján szeretném bemutatni, hogy mely tényezők hatnak a mai Magyarországon a gyermekvállalás alakulására.

II.3. TRADICIONÁLIS SZEREPEK

A családcentrikus beállítódást mi sem bizonyítja jobban, minthogy egy felmérésben a megkérdezettek 79 %-a értett egyet azzal az állítással, hogy „fontos ugyan a munka, de a nők többsége számára az otthon és a gyerekek fontosabbak”. Ugyanez a kérdés férfiakra vonatkoztatva 77% volt. Szintén a tradicionális szemléletet mutatja, hogy a megkérdezettek 71%-a gondolta azt, hogy a férj feladata kellene, hogy legyen a család megélhetésének biztosítása, míg a feleség feladata, hogy ellássa az otthoni teendőket. Ezzel szemben a realitás az, hogy a nők többségének is dolgoznia kell, hogy biztosítható legyen a család megélhetése. (Pongrácz, 2007)

A tradicionális szerepfelfogásból következik, hogy a háztartási feladatok ellátása egyenlőtlen a férj és feleség között: attól függetlenül, hogy a nők otthon vannak, vagy dolgozni járnak, 70%-ban egyedül végzik a házimunkát. (Pongrácz, 2007) A férfiak aktívabb szerepvállalása a családi életben, a háztartási teendők ellátásában megkönnyítené a nők munkavállalását, és nemzetközi tapasztalatok szerint pozitívan hatna a gyermekvállalásra is. (Pongrácz, 2007; Györfi, 2008) Az északi országokban az apákat egyre jobban megpróbálják bevonni a családi életbe, mind a gyermeknevelésbe, mind a háztartás körüli munkákba, ami hozzájárul a magasabb termékenység eléréséhez. (Nagy, 2009)

II.4. HÁZASSÁG

Magyarországon egyre jobban csökken a házasságkötések száma. 2007-ben 40 %-kal kevesebb házasság kötött, mint 1990-ben. A házasságot kötők életkora megnövekedett: 1990-ben a nők átlagosan 22 évesen, a férfiak pedig 24,7 évesen kötöttek házasságot, míg az utóbbi évekre ez a szám a nőknél 27,5 évre, a férfiaknál 30,1 évre növekedett. (Pongrácz, 2009)

A házasságkötés idejét az iskolai végzettség is meghatározza: a felsőfokú végzettségűek később (25-29 évesen) kötnek házasságot, mint az alacsonyabb végzettségűek. (Pongrácz, 2009)

A házasságkötés mellett szól, hogy 58 %-kal nagyobb azoknak a halálozási valószínűsége, akik sohasem éltek házasságban, mint azoknak, akik megházasodtak. Ez annak köszönhető, hogy a házások kevesebbet dohányoznak, esznek, alkoholizálnak, és kisebb arányban fordul elő köztük mentális betegség vagy öngyilkosság. Azonban mindezen előnyök elvesznek egy rossz házasságban. (Györfi, 2008)

Egyre gyakoribb, és társadalmilag is elfogadottabb, ha a párok élettársi kapcsolatban élnek. Népszámlálási adatok alapján 1990 és 2007 között 5,1 %-ról 11,3%-ra növekedett az élettársi kapcsolatok száma. Ami szintén fontos változás, hogy korábban főleg az özvegyek és elváltak között volt gyakori a nem házas együttélés, mára viszont inkább a nőtlen/hajadon családi állapotúak részesítik ezt előnyben. (Pongrácz, 2009)

Az élettársi kapcsolatok terjedése azt is magával hozza, hogy a fiatalok egyre később és egyre kevesebb gyermeket vállalnak, aminek oka, hogy az élettársi kapcsolatok rövidebb ideig tartanak, mint a házasságok, és kevesebb gyermek születik belőlük; valamint az élettársi kapcsolatok nagyobb függetlenséggel járnak, és emiatt hiányozhatnak a gyermekvállalási tervek. (Földházi, 2009; Bognár, 2008)

1970 és 1999 között létesült párkapcsolatok első öt évét vizsgálva azt találták, hogy azoknak a pároknak, akik a kezdetektől házasságban éltek 86,8 %-a; akik korábban élettársak voltak, majd összeházasodtak, 76,2 %-a; akik végig élettársak voltak, közülük 50,9 %; az elváltaknak 72%-a vállalt gyermeket. (Kapitány-Spéder, 2009) Ennek ellenére 1990 és 2003 között 2,5-szeres növekedés mutatkozott a házasságon kívül született gyermekek számában. Azonban ez a növekedés nem hozta magával a termékenység növekedését.

Különbőség mutatkozik a házasságon kívüli gyermekvállalás esetében a végzettség terén: míg a legfeljebb 8 általánost végzett anyák 2/3-a, addig a felsőfokú végzettségű nőknek csak 17 %-a nem volt férjnél első gyermeke születésekor. (Kapitány-Spéder, 2009)

A házasságkötések kitolódásában az élettársi kapcsolatok népszerűsége mellett közrejátszik a tanulmányok későbbre tolódása, valamint, hogy a fiatalok értékrendje változik, és nem a házasság, család kerül számukra az első helyre a fontossági sorrendben. (Kamarás, 2005)

A fenti adatok ellenére a közvélemény-kutatások adataiból az tűnik ki, hogy még mindig a házasság a leginkább támogatott együttélési forma. (Pongrácz, 2009)

Egy kutatás során arra keresték a választ, hogy nők és férfiak szerint mi a legfontosabb ahhoz, hogy egy nő/ férfi házasságot kössön.

Mindkét nem véleménye szerint az a legfontosabb, hogy ne legyenek munkanélküliek és biztos állásuk legyen. Létezik azonban egy kettős mérce a nemek alapján, ami szerint a férfiaknál fontosabb a következő dolgok megléte, mint a nők esetében: ne legyenek munkanélküliek, biztos állásuk legyen, teljes munkaidőben dolgozzanak, függetlenek legyenek anyagiilag, és rendelkezzenek saját lakással.

Életkori megoszlás szerint a 15-25 évesek és az 50 évesek véleménye áll közelebb egymáshoz: véleményük szerint a házasságkötéshez fontos az anyagi függetlenség és a teljes munkaidejű állás; a közöttük levő életkorúak szerint a legfontosabb a család támogatása és a befejezett tanulmányok.

Véleménykülönbség mutatkozik végzettség szerint is: a diplomások szerint a család támogatásának és a biztos állásnak van a legfontosabb szerepe, míg a környezeti elvárások és a saját lakás kevésbé fontosak. Annak ellenére, hogy a biztos állás a diplomások számára a legfontosabb, kevésbé ítélték fontosnak, hogy az illető ne legyen munkanélküli a házasságkötéskor, mint a náluk alacsonyabb végzettségűek.

(Szalma, 2010)

II.5. VÁLÁS

A házasságkötés népszerűtlenebbé válását okozhatja a megrendült bizalom a házasság intézményében, ami a szülők válása miatt következhet be. (Kamarás, 2005) A válások a családban élő gyermekeket negatívan érinthetik, és a következmények végigkísérhetik az életüket. 2008-ban a válások 60 %-ában volt kiskorú gyermeke a házaspárnak: 32 %-uknak egy gyermeke, 21 %-uknak 2 gyermeke, 6,7 %-uknak 3 vagy több gyermeke. (Földházi, 2009)

1980-90-es évek eleji vizsgálatok elvált szülők felnőtt gyermekeit kérdezték demográfiai magatartásukról, és szüleikkel való kapcsolatukról. Jellemző volt rájuk, hogy korábban létesítették első párkapcsolatukat, korábban kezdtek nemi életet élni, több volt esetükben az abortuszok száma, korábban hagyták el a szülői házat, fiatalabb korban és rövidebb ismeretség után kötöttek házasságot, valamint nagyobb volt közöttük a házasságkötéskor már gyermeket váró, vagy gyermekkel rendelkező menyasszony. Magasabb volt köztük azoknak az aránya, akik élettársi kapcsolatban éltek, valamint akik maguk is elváltak már. A szüleikkel

való kapcsolatuk is gyengébb volt, főleg az apával. (Földházi, 2009)

A válások száma manapság szinte ugyanannyi, mint 1980-ban, amikor még kétszer annyi házasságot kötöttek, mint napjainkban. 1980-ban évi kb. 80 ezer házasságra jutott kb. 28 ezer válás, 2007-ben pedig kb. 41 ezer házasságkötésre jutott kb. 25 ezer válás. (Földházi, 2009)

A válások leggyakrabban a házasság első éveiben következnek be, a 7. év után már kisebb a valószínűsége a válásnak. A 2001-ben megkérdezett 18-75 év közötti személyek közül nagyobb valószínűséggel váltak el első házasságukból életük folyamán azok, akiknek a szüleik is elváltak, akik nagyon fiatalon kötöttek házasságot, akik a házasság előtt már együtt éltek, akiknek házasságon kívül született gyermekük, valamint a gyermektelenek. (Földházi, 2009)

2001/2002-es adatok szerint a válásban a következő tényezők játszottak fontos szerepet: a nők első három helyen a figyelmesség, szeretet hiányát; volt házastársuk italozási szokásait, valamint volt házastársuk új kapcsolatát jelölték meg válóokként. A férfiak esetében az első három ok a volt házastárs hűtlensége, a volt házastárs új kapcsolata, valamint a figyelmesség, szeretet hiánya volt.

Az elváltak aránya az össznépességen belül 2008-ban férfiaknál 8,9 %, nőknél 11,5 % volt.

Életkori megoszlás szerint a válásukkor a férfiak általában 40,9 évesek, a nők pedig 38 évesek voltak. 2007-ben átlagosan 12,4 év után váltak el a házaspárok. (Földházi, 2009)

A házasságot a népesség egyharmada tartja élethosszig tartó kapcsolatnak, ami nem érhet véget, azonban az emberek 71% gondolja azt, hogy ha egy házasság boldogtalanná válik, jobb, ha elválnak, még akkor is, ha van gyermekük. (Földházi, 2009)

II.6. CSALÁDSZERKEZET

2005-ös adatok szerint a népesség 55 %-a házaspáros típusú családból álló háztartásban él (1990-ben ez 59 % volt), 29 % egyszemélyes háztartásban (1990-ben 24 %). A családokon belül a házaspáros családok aránya 71 % (1990-ben 80 %), az élettársi kapcsolatok aránya 15 % (1990-ben 5 %), az egyszülős családok aránya 16,8 % (1990-ben 15,6 %), amiből 87 % anya-gyermek típusú. Az élettársi kapcsolatokban nagyobb arányban vannak gyermektelen

párok, mint a házaspárok között. 2005-ben a házaspárok 40,5 %-ának, az élettársi kapcsolatban élők 54,3 %-ának nem volt gyermeke. (Földházi, 2009)

Az egyedülállók megoszlása nemek szerint: 35 % férfi, 65 % nő. A 30-39 évesek élnek legkisebb arányban egyszemélyes háztartásban, a 70 évesek és idősebbek pedig legnagyobb arányban. A nők hosszabb élettartamuk miatt gyakrabban özvegyülnek meg, a fiatalabbak pedig a szülői házból való különköltözés esetén (általában ideiglenesen) egyszemélyes háztartást vezetnek. (Földházi, 2009)

II.7. GYERMEKVÁLLALÁS

1990-ben még 126 ezer gyermek született Magyarországon, azóta pedig ez a szám fokozatosan csökkent, és 1998 óta évente 95 ezer és 100 ezer között mozog. (Kapitány-Spéder, 2009)

Magyarországon tradicionális beállítódás jellemző a gyermekvállalás kérdését illetően is. Annak ellenére, hogy egyre kevesebb gyermek születik, a népesség 79 %-a gondolja úgy, hogy bár állásban lenni is fontos lehet, egy nőnek az igazi vágya az, hogy otthona és gyermeke legyen. (Korfa, 2011/1)

1974 és 2008 között vizsgálták, hogy az emberek szerint mennyi az ideális gyermekszám egy családban. Az adatok alapján az ideálisnak tartott gyermekszám mindig magasabb a valóban megszülető gyermekek számánál. 1974-ben 2,76 gyermeket tartottak ideálisnak, miközben a teljes termékenységi arányszám (TFR) csak 2,30 volt. 2009-re fokozatosan lecsökkent mind az ideálisnak tartott, mind a valójában megszületett gyermekek száma: az ideális gyermekszám átlaga 1,96 volt, míg a TFR csak 1,35. (S. Molnár, 2009) 2002 és 2005 között a 3 éven belül gyermeket tervezőknek csak 29 %-a tudta megvalósítani tervét. Ez azt mutatja, hogy nem arról van szó, hogy a párok nem szeretnék gyermeket vállalni, hanem arról, hogy kevesebb gyermek születik meg, mint amennyit szeretnének. (Kapitány-Spéder, 2009)

15 és 50 év közötti embereket kérdeztek arról, hogy mit tartanak fontosnak ahhoz, hogy egy pár gyermeket vállaljon. Legfontosabb kritériumként a férfiak esetében a legtöbben azt jelölték meg, hogy ne legyen munkanélküli, majd ezt követte a stabil párkapcsolat megléte.

Legkevesbé fontos kritérium az apává válásban, hogy a szülők támogassák, és hogy házasságban éljen. Ugyanúgy, ahogyan a házasság esetében (Mi a legfontosabb, hogy egy férfi/nő házasságot kössön?), a gyermekvállalás esetében is erősebb elvárások mutatkoznak a férfiakkal, mint a nőkkel szemben. A teljes munkaidejű állás és a magas jövedelem fontosabbnak bizonyult a férfiak, mint a nők esetében. Az egyetlen, amit az anyává váláshoz tartanak fontosabbnak az emberek, az az, hogy a családja támogassa. A párkapcsolat meglétét mindkét nem esetében fontosnak tartják. A társadalom többsége úgy ítéli meg, hogy a férfiaknál az önmagukra támaszkodás, a nőknél pedig a külső támogatás megléte a fontosabb, hogy gyermeket vállaljanak. Ezzel újból igazolódni látszik az a társadalmi felfogás, miszerint az apa a kenyérkereső a családban. (Szalma, 2010)

Az első gyermek vállalása egyre későbbi korban történik meg. 1970-ben még átlagosan 22,6 évesen születték a nők első gyermeküket, 2007-ben pedig már 27,3 évesen. A termékenységet tekintve elmondható, hogy egyharmadára esett vissza a 20-24 év közötti nők termékenysége, és növekedést mutat a 25-29 évesek között. Egy egyetemet végzett nő napjainkban 30 éves kora körül hozza világra első gyermekét. (Paksi-Szalma, 2009) 40 % azoknak a nőknek az aránya, akik 30 éves korukig nem szülnek gyermeket. A gyermekvállalás későbbi életkorra halasztása növeli annak az esélyét, hogy végül elmarad a gyermekvállalás. (S. Molnár, 2009) Arra a kérdésre, hogy melyik életkort tartják a legideálisabbnak, hogy egy nő gyermeket vállaljon, 24,9 év volt a válaszok átlaga, ami 2,4 évvel alacsonyabb a valódi életkornál. Az apává válás ideális életkorát 27,7 évben határozták meg.

Az emberek véleménye szerint túl korai anyává válni 19,8 éves kor előtt, és túl korai apává válni 22,3 éves kor előtt. Túl késői anyává válni 39 éves kor után, túl késői apává válni 45,7 éves kor után. (Paksi-Szalma, 2009)

Egy vizsgálat arra kereste a választ, hogy a népesség szerint a felnőtté válás három lépése milyen sorrendben kövesse egymást, és melyik hány éves korban következzen be. A válaszok szerint a nőknél az élettársi kapcsolat kialakításának normája 21,7 év, a házasság életkora 24,2 év, a gyermekvállalás életkora pedig átlagosan 25 év. A férfiaknál a sorrend ugyanez, azonban esetükben néhány évvel későbbre helyezik a megvalósítás ideális időpontját. (Paksi-Szalma, 2009)

Magyarországon a válaszadók több mint 70 %-a véli úgy, hogy nem szükséges a gyermekvállalás ahhoz, hogy valakit felnőttnek tartsanak. (Paksi-Szalma, 2009)

Egy 2009-es vizsgálatban (S. Molnár, 2009) arra keresték a választ, hogy a 18 és 50 év közötti népességnek mi a véleménye bizonyos életcélok és a megvalósításukhoz optimális gyermekszám arányáról. Először azt vizsgálták, hogy materiális és posztmateriális életcélok mennyire fontosak az egyének életében.

Materiális célok fontossági sorrendben: megfelelő jövedelem; biztonságnyújtás a közelállók számára; egy házasságban a férjnek és feleségnek egyaránt legyen jövedelme; évente legalább egyszer szabadságra menni; szép, tágas lakásban lakni.

Posztmateriális célok fontossági sorrendben: harmóniában élni a társsal, partnerrel; sikeresség a munkában; elismertség; lehetőség egyéni célok megvalósítására; elég időt fordítani a barátokra; elég idő legyen saját magunkra, hobbijainkra; legalább havi egy-két alkalommal szórakozni menni.

A materiális célok közül 1,53 gyermek mellett valósítható meg a megfelelő jövedelem célkitűzése, 1,94 gyermek mellett pedig a hozzánk közel állók számára biztonságnyújtás (a másik három állítás e kettő között helyezkedik el).

A posztmateriális célok esetében 1,40 gyermek mellett valósítható csak meg az, hogy havonta egy-két alkalommal szórakozni menjen az egyén, ezt 1,52-es arányszámmal követi az a cél, hogy elég időnk legyen önmagunkra, hobbijainkra. 1,96 és 1,97 átlagos gyermekszámmal valósítható meg a családon kívüli elismertség, és az, hogy harmóniában éljenek a társsal.

Az életcélok és az ezek megvalósulásához optimális gyermekszám átlaga szinte minden életcélra vonatkozva meghaladta az adott évben mért TFR-t (1,35), tehát mindegyik életcél elérhető lenne magasabb számú gyermek mellett, mint amennyi valójában születik.

Elmondható, hogy a 2000-ben mért adatokhoz képest az optimális gyermekszám átlagok csökkentek, ezzel közeledtek a TFR-hez. A korábbiakhoz képest többen vannak azok, akik az életcélok megvalósításának esélyét a gyermekek számától teszik függővé. A materiális életcélokhoz rendelt ideális gyermekszám szinte változatlan maradt a 2000-es adatokhoz képest, azonban a posztmateriális életcélok mindegyike esetén kismértékű növekedés tapasztalható. Ez azt jelenti, hogy az emberek nem anyagi megfontolás miatt vállalnak kevesebb gyereket, hanem mert úgy gondolják, hogy a gyermekek az egyéni, individuális életcéljaik megvalósításában akadályoznák őket. (S. Molnár, 2009)

2004-2005-ös vizsgálat alapján az emberek úgy gondolták, hogy a megszületendő gyermek pozitív hozadékként boldogságot, harmóniát, és időskori biztonságot hozna nekik, hátránya lenne viszont a gyermekvállalásnak, hogy növekednének az anyagi terheik, a nők munkavállalása és szabadsága pedig korlátozódna. (Kapitány-Spéder, 2009)

A gyermekvállalásban szerepet játszik az is, hogy milyen végzettséggel rendelkezik az illető. Az alacsonyabb iskolai végzettségű nők gyakrabban vállalnak korábban gyermeket, mert ezt is megfelelő szerepnek találják, míg a magasabban képzett nők csak akkor vállalnak, ha az államtól megfelelő támogatást kapnak. (Nagy, 2009)

Azokban az országokban, ahol magasabb a női foglalkoztatás, az utóbbi évtizedekben nőtt a termékenység, míg az alacsonyabb foglalkoztatású országokban csökkent. A magyar nők foglalkoztatási szintje 50,6 %, ami alacsonynak számít. Tehát már nem érvényes az a szemlélet, hogy a nők visszavonulása a munkaerőpiacról magasabb termékenységet eredményezne. Vagyis a foglalkoztatás növekedése sem jelenti a termékenység csökkenését. (Nagy, 2009)

Szót kell ejteni azokról a párokról, akik biológiai okok (meddőség) miatt nem tudnak gyermeket vállalni. Ez a probléma 2005-ben kb. 300 ezer ember érintett (minden 9. párt). (Györfi, 2008; Kapitány-Spéder, 2009)

A meddőségen kívül, ha valaki nem szül gyermeket, annak két oka lehet: belesodródik vagy tudatosan választja ezt az életformát. (Kapitány-Spéder, 2009)

Korábban már említettem, hogy a 3 éven belül gyermeket tervezőknek csak 29 %-a tudta megvalósítani tervét. A belesodródás tehát azt jelenti, hogy különböző okok miatt nem vállalnak gyermeket, amikor szeretnének, és később biológiailag is „kifutnak az időből”. (Kapitány-Spéder, 2009)

Egyre növekedik azoknak a száma, akik tudatosan választják a gyermektelen életformát. 2000-ben a 20 és 40 év közötti férfiak 8 %-a, a nőknek pedig 3 %-a nyilatkozott úgy, hogy a későbbiekben sem szeretne gyermeket. 2009-re 3,3%-ra nőtt azoknak a száma, akik a gyermektelen állapotot ideális helyzetnek tekintik (1987-ben ez a szám 0,3 % volt). Azoknak az aránya pedig, akik jónak/nagyon jónak minősítették a gyermektelen életformát 6,3 %-ra nőtt (1988-ban 1,2 % volt). (S. Molnár, 2009)

A lakosság 85 %-a rossznak/nagyon rossznak tartja a gyermektelen párok számának növekedését. Azonban a megkérdezettek 56 %-a tapasztalja azt, hogy ma az emberek többsége elfogadja, ha egy fiatal pár gyermek nélkül szeretné leélni az életét. 40 % azonban úgy véli, hogy az emberek többsége helyteleníti ezt a családformát. Csak 3 % azoknak az aránya, akik szerint az emberek többsége helyesli a gyermektelenséget. Ezek az adatok arányaikban megegyeznek a megkérdezettek egyéni véleményével. (S. Molnár, 2009)

A gyermekszámot csökkentő tényező a művi terhesség megszakítás is. Ez a szám csökkenő értéket mutat: 1990-ben még több mint 90 ezer abortuszt végeztek, 2008-ban ennek kevesebb, mint a felét (44 ezret). (Kapitány-Spéder, 2009)

II.8. GYERMEK – MUNKA – CSALÁDTÁMOGATÁSI RENDSZER

Magyarországon az anyák gyermekük születését követően különböző pénzbeli juttatásokra, valamint gyermekgondozási szabadságra jogosultak. A pénzbeli támogatások között vannak egyszeri kifizetések és folyamatosan folyósított támogatások. A folyamatosan folyósított támogatások között vannak állampolgári jogon járó, és biztosítási jogviszonyhoz kötött támogatások.

Egyszeri kifizetés az anyasági támogatás, amely a gyermek születésével járó kiadásokat kívánja csökkenteni (összege a gyermek születésekor érvényes legkisebb öregségi nyugdíj 225 %-a).

Abban az esetben, ha az anya a szülés előtt nem dolgozott, állampolgári jogon a gyermek 3 éves koráig jogosult a gyermeknevelési segélyre (GYES) és az ezzel járó biztosítási jogviszonyra. A GYES-t a gyermek 1 éves kora után az apának vagy a nagyszülőnek is lehet folyósítani. A GYES-t igénybe vevő a gyermek 1 éves koráig nem folytathat keresőtevékenységet. (Blaskó, 2009)

Szintén alanyi jogon vehető igénybe a legalább 3 gyermeket nevelő szülők számára a gyermeknevelési támogatás (GYET). Ez a legfiatalabb gyermek 3 éves korától 8 éves koráig folyósítható. A GYET-ben részesülő szülő maximum napi 4 órában folytathat keresőtevékenységet, kivéve, ha munkáját otthon végzi.

Állampolgári jogon jár a családi pótlék is, minden gyermek után. Összege a gyermekszám, családtípus és a gyermek egészségi állapota szerint különbözhet. Általánosan a gyermek tankötelezettségének végéig (18 éves koráig) jogosultak rá a szülők. (Blaskó, 2009)

Ha szülés előtt az anya rendelkezett társadalombiztosítással, akkor 24 hétre szülési szabadságra mehet, mialatt folyósítják számára a terhességi és gyermekágyi segélyt (TGYÁS). Ennek az összege a megelőző évi átlagkereset időarányos részének 70 %-a. Ha eltelt a 24 hét, akkor a szülés előtt biztosítási jogviszonnyal rendelkező bármelyik szülő a

gyermek két éves koráig gyermeknevelési díjban (GYED) részesülhet. Ennek összege a jogosultság megkezdését követő naptári év átlagkeresetének 70 %-a. A TGYÁS és a GYED folyósításának ideje alatt a szülő szabadságon van (munkaviszonyát megtartva), ezért fizetett munkát nem vállalhat. Ha a gyermek betöltötte második életévét, akkor a következő egy évben GYES-re jogosultak a szülők. (Blaskó, 2009)

Kifejezetten az apák számára fenntartott támogatás az az öt munkanapnyi munkaidő-kedvezmény, amelyet a szülést követő második hónap végéig tetszés szerinti időpontban vehetnek igénybe. (Nagy, 2009)

Magyarországon ezek a gyermekgondozási támogatások és szabadságok az otthonmaradást ösztönzik. (Blaskó, 2009) Bár a gyermektámogatások nagy részére az apa is jogosult lenne, mégis főleg az anyák veszik ezeket igénybe: 2007-ben a GYES-t és GYED-et igénybe vevők között csak 10 ezer férfi volt, és 235 ezer nő. (Nagy, 2009)

Szintén az otthonmaradást erősíti, hogy kevés a bölcsődei férőhelyek száma és kevés a részmunkaidejű foglalkoztatás lehetősége.

A bölcsődei férőhelyek száma az 1990-es 50 ezerről 2007-re 25 ezerre esett vissza. A 0-3 éves korú gyermekek intézményi ellátása 8 % körül mozog. Bölcsődébe a gyerekek 20 hetes koruktól vehetők fel. Az állami fenntartású bölcsődék mellett nő az alternatív ellátások száma is, ilyen pl. a családi napközi. Ezek az intézmények rugalmas idejű, családias ellátást nyújtanak 5-7 fős gyermekcsoportoknak. 2005-ben az országban még csak 78 családi napközi volt, 2009-re a számuk 260-ra emelkedett, ami jól mutatja a növekvő igényeket. Azonban térítési díjat számítanak fel, így főként olyan régiókban gyakoriak, ahol ezt a szülők meg tudják fizetni. (Blaskó, 2009) Mivel sokan nem tudják elhelyezni gyermeküket sem az állami fenntartású bölcsődékben, sem egyéb alternatív megoldást kínáló intézményekben, így ők otthon maradnak, pótolva a rendszer hiányosságait. (Nagy, 2009) A két szülő közül leggyakrabban az anya lesz az, aki kilép a munkaerőpiacról, és az apák lesznek a fő kenyérkeresők, ezzel konzerválva az elkülönült nemi szerepeket. (Nagy, 2009) Tehát míg a gyermeknevelési szabadság a nőket hosszú évekre távol tartja a munkától, úgy a férfiak munkaerő-piaci aktivitását fokozza. (Nagy, 2009) 1997 és 2005 között átlagosan 4,7 évig maradtak otthon a nők gyermekeikkel, és ez a hosszú kiesés nagyban növeli annak az esélyét, hogy nem fognak tudni visszatérni korábbi állásukba (ennyi idő alatt felszámolhatják a céget, átszervezhetik stb.). (Blaskó, 2009; Bálint-Köllő, 2008)

A részmunkaidejű foglalkoztatás manapság Magyarországon még nem elterjedt. A munkáltatók 85 %-ban meghatározzák a munkavállaló munkaidejét, tehát csak 15 %-nak van lehetősége arra, hogy munkaidejét maga is alakítsa. 2008-ban a munkát vállaló nőknek csak 6,2 %-a dolgozott részmunkaidőben. (Blaskó, 2009) A 3 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő nőknek pedig csak a 15 %-a foglalkoztatott. (Blaskó, 2009) Vannak már azonban olyan munkahelyek, ahol tekintettel vannak a munkatársak családi feladataira, így lehetőség van rugalmas munkavégzésre, karrierszünetekre, családbarát munkaszervezésre. Egyes kutatások arra mutatnak rá, hogy azok a férfiak, akiknek lehetőségük van gyermekük aktív ellátására, a munkájukban is terhelhetőbbek, kompromisszum készebbek, hatékonyabban tárgyalnak és fejlettebb a felelősségtudatuk. Ezen kívül pedig a gyermekkel való foglalkozás mindkét szülőnél kialakít különböző pozitív tulajdonságokat, mint a türelem, empátia, konfliktusok jobb kezelése, ami szintén előnyt jelent egy munkahelyen. (Gyórfi, 2008)

A gyermekvállalásra vonatkozó döntéseik meghozatalakor a párok figyelembe veszik a lehetséges munkapiaci következményeket. Az esetleges gyermekvállalás következményeként a nők 71 %-a számol saját, a férfiaknak pedig 61%-a partnere munkahelyi kilátásainak előnytelen alakulásával. (Kapitány-Spéder, 2009) Gyermekvállalás tervezése során a férfiak magas keresete ösztönző, a nők magas keresete azonban gátló tényező. (Kapitány-Spéder, 2009)

A gyermektámogatási rendszer már csak részben tekinthető a munkától való átmeneti távollétet támogató programnak. (Bálint-Köllő, 2008)

A rossz munkaerő-piaci helyzetben levő nők számára a támogatások munkanélküli és segélyezési funkciókat látnak el; ezáltal egyáltalán nem segítik őket abban, hogy be-vagy visszakapcsolódjanak a munkaerőpiacra. (Bálint-Köllő, 2008) Az alacsony jövedelmű – de nem inaktív – nők esetében jellemző, hogy az átlagnál nagyobb arányban realizálják gyermekvállalási terveiket, hiszen számukra jó helyettesítési értékkel bírnak a támogatások. (Kapitány-Spéder, 2009)

A dolgozó, iskolázott nők számára a támogatási rendszer fizetett otthonlétet jelent, hiszen az ide tartozó érettségizett és diplomás nők nagy része dolgozott korábban, tehát a GYES-nél magasabb összegű TGYÁS-t és GYED-et vehetik igénybe. A gyermek 2-3 éves kora között pedig 80 %-uk marad otthon a GYES folyósítása mellett. (Bálint-Köllő, 2008)

A magas jövedelmű nőknél a gyermektámogatási rendszer nem mérsékli a munkaerőpiacról

való kiválást anyagilag, így esetükben ritkábban valósulnak meg a gyermekvállalási tervek. (Kapitány-Spéder, 2009)

Ha az első gyermeket követő anyasági ellátás periódusában nem születik meg a következő gyermek, akkor a munkaerőpiacra való visszatérés után lecsökken annak a valószínűsége, hogy meg fog szülni a jövőben. (Kapitány-Spéder, 2009) A felsőbb társadalmi rétegekben megfigyelhető, hogy nő a gyermektelen, és a többgyermekes nők száma, míg az egygyermekeseké csökken. (Kapitány-Spéder, 2009)

Megállapítható, hogy a munkapiac sok esetben akadályozza a gyermekvállalási tervek valóra válását, és ezt a negatív tendenciát a gyermektámogatási rendszer sem tudja csökkenteni. (Kapitány-Spéder, 2009) Ezt bizonyítja, hogy a 3 éven belül gyermeket tervező pároknak csak 29 %-a tudta megvalósítani tervét a kívánt időn belül. (Kapitány-Spéder, 2009)

Láthattuk tehát, hogy a magyarországi gyermektámogatási rendszer nem segíti a nőket abban, hogy bekapcsolódjanak, vagy visszakapcsolódjanak a munka világába, inkább arra ösztönzi őket, hogy sokáig otthon maradjanak gyermekeikkel. A munkahelyek rugalmatlansága pedig azt idézi elő, hogy a nők inkább nem vállalnak gyermeket akkor, amikor szeretnének, mert féltik munkaerő-piaci helyzetüket, anyagi biztonságukat. A magyar támogatási modellől teljesen eltérő svéd modell népesedéspolitikai fordulatot ért el. A modell lényege, hogy a dolgozó nőket támogatja a gyermeknevelésben és munka összehangolásában: jól kiépített bölcsődei hálózattal, az egyénhez kötött támogatásokkal, a nemek közti egyenlőséget hangsúlyozó közbeszéd erősítésével, valamint azzal, hogy a gyermek születése utáni otthonlétet a férjnek és feleségnek fel kell osztania egymás között ahhoz, hogy jogosultak legyenek a támogatásokra. (Bálint-Köllő, 2008) Elmondható, hogy Svédországban és a hozzá hasonló magas termékenységet felmutató országokban magas a női foglalkoztatás. (Blaskó, 2009) Ez azt bizonyítja, hogy a magas foglalkoztatás nem jelenti a termékenység csökkenését, az alacsony foglalkoztatás pedig nem jelenti a termékenység növekedését. (Nagy, 2009)

Magyarországon is segíthetnének a gyermekvállalás és munka összehangolásában olyan intézkedések, amelyek fejlesztenék a gyermekek napközbeni ellátására szakosodott intézményeket, javítanák a nők elhelyezkedési esélyeit, ösztönöznék a rugalmas munkaidejű foglalkoztatást. (Bálint-Köllő, 2008)

Állampolgári joron járó családtámogatási ellátások				
Megnevezés	<u>Anyasági támogatás</u>	<u>Gyermekgondozási segély (GYES)</u>	<u>Gyermeknevelési támogatás (GYET)</u>	<u>Családi pótlék</u>
Jogosultság	A születést követően egyszeri alkalommal jogosult: - Az anya (ha terhessége alatt legalább 4 alkalommal terhesgondozáson részt vett) - Az örökbefogadó szülő (ha a születést követő 6 hónapon belül az örökbefogadást jogerősen engedélyezték) - A gyám (ha a gyermek a születését követő 6 hónapon belül a gondozásába kerül)	A születést követően: - A gyermek 3. életévének betöltéséig - Ikergyermekek esetén a tankötelessé válás évének végéig - Tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek 10. életévének betöltéséig	Ahol a szülő saját háztartásában 3 vagy több kiskorú gyermeket nevel, a legfiatalabb gyermek 3. életévének betöltésétől 8. életévének betöltéséig.	Nevelési ellátás: a gyermek tankötelessé válása évének október 31-éig. Iskoláztatási támogatásra: - A tankötelezettség teljes időtartamára - Ezután közoktatási intézményben tanulmányokat folytató gyermekekre tekintettel annak a tanévnek az utolsó napjáig, amelyben a gyermek (személy) a huszadik életévét betölti
Összege	A gyermek születésekor érvényes legkisebb öregségi nyugdíj 225 %-a, ikergyermekek esetében 300 %-a.	Azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével. Ikergyermekek esetén: - 2 gyermeknél ennek az összegnek a 200 %-a - 3 gyermeknél a 300 %-a - 4 gyermeknél a 400 %-a - stb.	Azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével, függetlenül a gyermekek számától.	- Egygyermekes család 12.200 Ft egyedülálló 13.700 Ft - Gyermekeként: - Két gyermeket nevelő család 13.300 Ft egyedülálló 14.800 Ft - Három vagy több gyermeket nevelő család 16.000 Ft egyedülálló 17.000 Ft - Tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család 23.300 Ft egyedülálló 25.900 Ft

Biztosítási jogviszonyhoz kötött támogatások		
Megnevezés	<u>Terhességi-és gyermekágyi segély (TGYÁS)</u>	<u>Gyermeknevelési díj (GYED)</u>
Jogosultság	A gyermek születését követő 24 hétig.	A TGYÁS után a gyermek második életévének betöltéséig.
Összege	A megelőző évi átlagkereset időarányos részének 70 %-a.	A jogosultság megkezdését követő naptári év átlagkeresetének 70 %-a.

Láthattuk, hogy a magyar modell a konzervatív jóléti rendszerekhez sorolható, melyekre jellemző a kiterjedt társadalombiztosítási rendszer, ahol a jogosultság feltétele általában a munkabérből levont hozzájárulás. A társadalombiztosítási járulékokból származó állami bevételek szintje magas.

Ezzel szemben a skandináv országok arra törekednek, hogy növeljék a foglalkoztatási szintet és így a jövedelmi egyenlőtlenségeket csökkentsék. A nyújtott támogatások általában univerzálisak, ritkábban jövedelemhez kötöttek.

Mindkét modellre jellemző, hogy hatékonyan csökkentik a szegénységet, azonban hosszútávon csak a skandináv modell tartható fenn, hiszen a konzervatív modell csökkentheti a munkavállalási hajlandóságot, ami azt fogja eredményezni, hogy a széleskörű juttatásokat egyre kevesebb munkavállaló hozzájárulásából kell fedezni.

A két említett modellen kívül még két fő modell jellemző Európában: a liberális modellt alkalmazó országokban az egyéni felelősségvállalásra helyezik a hangsúlyt és a piaci mechanizmusok is nagyobb szerepet kapnak. Ebből következik, hogy az adó- és társadalombiztosítási bevételek szintje és a jóléti kiadások szintje is alacsony. Kevesen kapnak támogatást, de a támogatások szintje magas.

A negyedik modell a dél-európai országokra jellemző, ahol a támogatások nagy része jövedelemhez kötött, kevés ember részesül támogatásban, és ezeknek az összege alacsony.

(Jóléti rendszerek Európában) (Sapir 2005)

II.9. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomban szakirodalmi kutatások és vizsgálatok segítségével arra kerestem a választ, hogy mi jellemzi napjainkban a magyar népesség családképét és gyermekvállalási terveit.

Tény, hogy a népesség évtizedek óta folyamatosan csökken, és ha nem történik változás, akkor 40 év múlva 9 millió főre csökkenhet Magyarország lélekszáma.

Jellemző a tradicionális férfi-női szerepek elfogadása és a családcentrikus beállítódás, azonban ennek ellenére is egyre kevesebb gyermek születik, kevesebb házasság kötődik, és egyre többen választják az élettársi kapcsolatokat együttélési formaként. A házasságkötések száma a néhány évtizeddel ezelőttihez képest majdnem a felére csökkent, a házasságot kötők életkora azonban emelkedett, valószínűleg a hosszabb tanulmányok, és a házasság előtti élettársi kapcsolatok elterjedése miatt.

Elmondható, hogy házasságban több gyermek születik, mint élettársi kapcsolatban.

Az emberek a házasságkötéshez legfontosabbnak azt tartják, hogy ne legyenek munkanélküliek, és biztos állásuk legyen.

A válások száma szinte ugyanannyi, mint azokban az években, amikor még kétszer ennyi házasság kötődött. A válások egyik legnagyobb veszélye az, hogy az elvált szülők gyermekeire hosszú távon is negatív hatást gyakorolnak, például felnőtt életükben ők is nagyobb valószínűséggel fognak elválni párjuktól. A válások leggyakoribb okai a figyelmesség, szeretet hiánya, a házastárs új párkapcsolata (hűtlensége), valamint a házastárs italozási szokásai.

A családszerkezetet tekintve csökkent azoknak a száma, akik házaspáros típusú családban éltek, ezen belül csökkent a házaspárok száma és nőtt az élettársak száma. Nőtt az egyszemélyes háztartásban élők, és a gyermeküket egyedül nevelő szülők aránya.

A gyermekszületések száma 1998 óta évi 95 ezer-100 ezer között stagnál.

Jellemző probléma, hogy a párok több gyermeket tartanának ideálisnak, mint amennyi valójában megszületik. A 3 éven belül gyermeket tervező pároknak csak 1/3-a tudta ezt a tervét megvalósítani.

Ahhoz, hogy egy pár gyermeket vállaljon, azt tartották a legfontosabb szempontnak az

emberek, hogy a férfi ne legyen munkanélküli.

A nők első gyermeküket általában 27,5 éves korukban szülik, a többség által ideálisnak tartott 25 éves kor helyett.

Jellemző, hogy az emberek nem anyagi megfontolás miatt vállalnak kevesebb gyermeket, hanem, mert úgy gondolják, hogy a posztmaterális céljaik megvalósításában akadályozná őket a gyermek. Érdekesség, hogy az életcélok megvalósíthatósága mellé rendelt optimális gyermekszám minden esetben meghaladja a valójában megszülető gyermekek számát.

A végzettség úgy befolyásolja a gyermekvállalást, hogy az alacsonyabb végzettségű nők korábban vállalnak gyermeket, mint a magasabb végzettségűek, mert a gyermeknevelést is megfelelő szerepkörnek tartják, és megelégszenek az állam által nyújtott támogatásokkal.

Vannak olyan párok, akik biológiai okok miatt nem tudnak gyermeket vállalni, és vannak, akik bár szeretnének, kifutnak az időből; egyre nő azoknak a száma is, akik tudatosan vállalják a gyermektelen életformát. Az ő társadalmi megítélésük általában negatív, de egyre többen fogadják el, ha valaki így szeretné leélni az életét.

A gyermekszámot csökkenti a terhességmegszakítások száma, ami viszont a 20 évvel ezelőttihez képest csökkenő tendenciát mutat, az akkorinak a fele.

Magyarországon a szülők a gyermek születése után különböző támogatásokra jogosultak. Jellemzően ezek többségére a férfiak is jogosultak lennének, mégis főleg a nők azok, akik otthon maradnak a gyermekkel, konzerválva ezzel a hagyományos női-férfi szerepeket.

Elmondható, hogy a magyar támogatási rendszer az otthonmaradást ösztönzi, főleg az alacsony végzettségű, munkaerőpiacon negatív helyzetű nők esetében. Az otthonmaradásra kényszerít a bölcsődei férőhelyek alacsony száma, és az egyéb alternatív ellátási formák anyagi okok miatti elérhetetlensége.

Az évekig tartó otthonmaradást segíti elő az a tény is, hogy a munkahelyek többsége rugalmatlan, nem családbarát, a részmunkaidős foglalkoztatás lehetősége pedig elenyésző.

Csökkenti a gyermekvállalási tervek megvalósulását, hogy a párok véleménye szerint az anya szülése után romlani fog az anyagi helyzetük, valamint a nők esélye munkaerő-piacra való visszatérésre a gyermekkel otthon töltött idő után lecsökken vagy megnehezedik.

Vannak európai példák (Svédország), ahol magas termékenységet tudnak elérni a nők magas munkavállalása mellett. Ezt úgy teszik, hogy nem az évekig tartó otthonlétet támogatják, hanem lehetőséget adnak arra, hogy a nők korábban visszatérjenek dolgozni: bölcsődei hálózat működtetésével és a részmunkaidős foglalkoztatás növelésével. Azzal pedig, hogy a férfiak számára is kötelezővé tesznek bizonyos otthon töltött időt a gyermek születése után, csökkentik a nemek közötti egyenlőtlenségeket, mind a családon belül, mind a munkaerőpiacon.

III. Kutatási célok, eszközök, módszerek

Vizsgálatomat a Nyugat – Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karának nappali szakos hallgatói között végeztem, három szak bevonásával. A három szak a következő: szociálpedagógia, turizmus-vendéglátás és tanító szak. Mindhárom szakon a végzősöket kérdeztem, ami a szociálpedagógia és turizmus-vendéglátás szakon a harmadéveseket jelentette, tanító szakon pedig a negyedéveseket, de ők kevesen voltak, így harmadévesekkel kellett kiegészíteni a kutatást. Szociálpedagógia szakon 43 főt, turizmus-vendéglátás szakon 33 főt, tanító szakon pedig 46 főt vontam be a kutatásba. Mindannyian nappali tagozatos hallgatók.

Kutatási céljaim a következők:

A kutatásom során az alábbi kérdések feltárásával azt szerettem volna vizsgálni, hogy a mai fiatal főiskolás hallgatók életében milyen tényezők játszanak szerepet a gyermekvállalás kérdését illetően:

Fel szeretném tární, hogy

- a vizsgált személyek milyen családi háttérrel rendelkeznek, ez mennyiben befolyásolja családképüket, és gyermekvállalási terveiket
- terveznek-e gyermekvállalást; ha igen, hány éves korban szeretnék vállalni első gyermeküket, és összesen hány gyermeket szeretnének?
- milyen feltételeket tartanak a legfontosabbnak a gyermekvállaláshoz?
- milyen körülményeknek kellene megváltoznia ahhoz, hogy (több) gyermeket vállaljanak?
- mit gondolnak, milyen segítséget várhat el egy gyermekes család az államtól?
- mit gondolnak a részfoglalkoztatásról? Mennyiben segítené a részfoglalkoztatás a gyermekvállalást?
- van-e összefüggés a gyermekvállalási hajlandóság és a között, hogy a hallgatók milyen szakon tanulnak
- mennyire tartják fontosnak a házasság intézményét?
- mennyire tradicionális a szemléletük a családi szerepeket illetően?
- a szakirodalmi adatokkal megegyeznek-e a felvett adatok?

Kutatási módszerként az írásbeli kikérdezést alkalmaztam. A kikérdezés eszköze kérdőív volt. A kérdőíveket a válaszolók önállóan töltötték ki, miután személyesen felkerestem őket, és tájékoztatást adtam a kikérdezéssel kapcsolatban. A megkérdezettek csoportosan töltötték ki a kérdőíveket.

Azért választottam ezt a módszert, mert sok ember kikérdezése így valósítható meg legrövidebb idő alatt, valamint átfogó képet kaphattam a válaszadók attitűdjeiről, véleményéről a témában. A zárt kérdéseket részesítettem előnyben (10-ből 7 kérdés), mert úgy gondoltam, hogy a válaszadók szívesebben és őszintébben válaszoltak ezekre, mint a nyílt kérdésekre; ezen felül pedig egységesebbek és könnyebben kielemezhetőek voltak a zárt kérdések.

IV. Kérdőívek elemzése

IV.1. MINTA

A kérdőíveket 3 szak bevonásával töltöttem ki, melyek a következők voltak: szociálpedagógia, turizmus-vendéglátás és tanító szak.

Azért ezeket a szakokat választottam, mert kíváncsi voltam arra, van-e különbség a hallgatók gyermekvállalási terveit tekintve e szakok között. Hiszen a három szak teljesen más attitűdöt, érdeklődést feltételez, bár a tanító és a szociálpedagógia szak annyiban megegyezik, hogy az itt végzett hallgatók nagy valószínűséggel a közszférában fognak elhelyezkedni, és sok esetben gyermekekkel fognak foglalkozni.

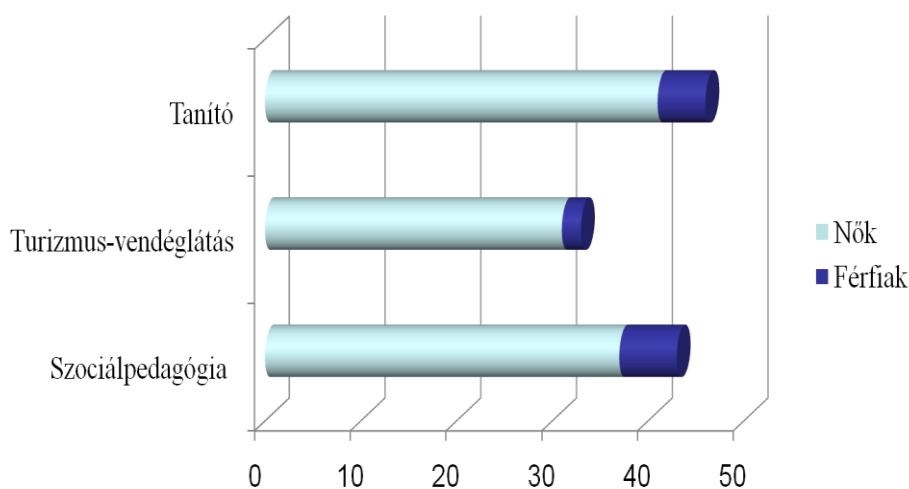
Nem csak a különbségekre, de a hasonlóságokra is kíváncsi voltam.

A továbbiakban bemutatom, hogy összesítve milyen eredmények születtek, valamint, hogy ettől mennyiben térnek el a szakok eredményei, és egymástól mennyiben térnek el.

A legfontosabb célom tehát egy összehasonlítás készítése, az esetleges különbségek bemutatása, a különbségek okainak feltárása volt.

Mindhárom szakon a női kitöltők voltak többségben: szociálpedagógia szakon 37 nő és 6 férfi, turizmus-vendéglátás szakon 31 nő és 2 férfi, tanító szakon 41 nő és 5 férfi töltötte ki a kérdőíveket (tehát összesen 109 nő és 13 férfi).

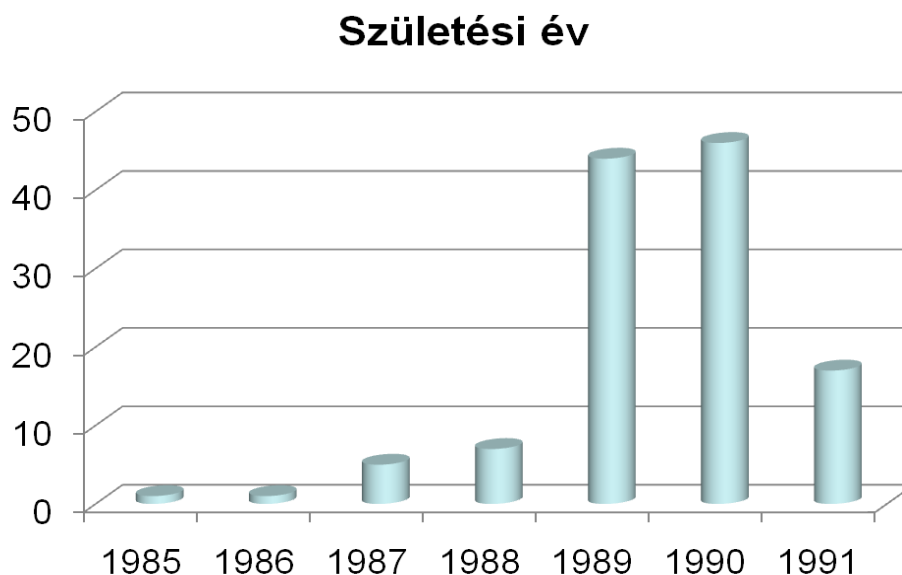
Kérdezettek neme

1. ábra

IV.2. KÉRDEZETTEK KORA

Bevezető kérdésként először a születési évüket kérdeztem: a legidősebb kitöltő 1985-ben született és szociálpedagógia szakos, a legfiatalabbak pedig 1991-ben születtek (17-en). 1986-ban egy fő született, aki tanító szakon tanul, 1987-ben öten születtek, 1988-ban heten; a legtöbben pedig 1989-ben (44 fő) és 1990-ben (46 fő).

2. ábra

IV.3. TESTVÉREIK SZÁMA

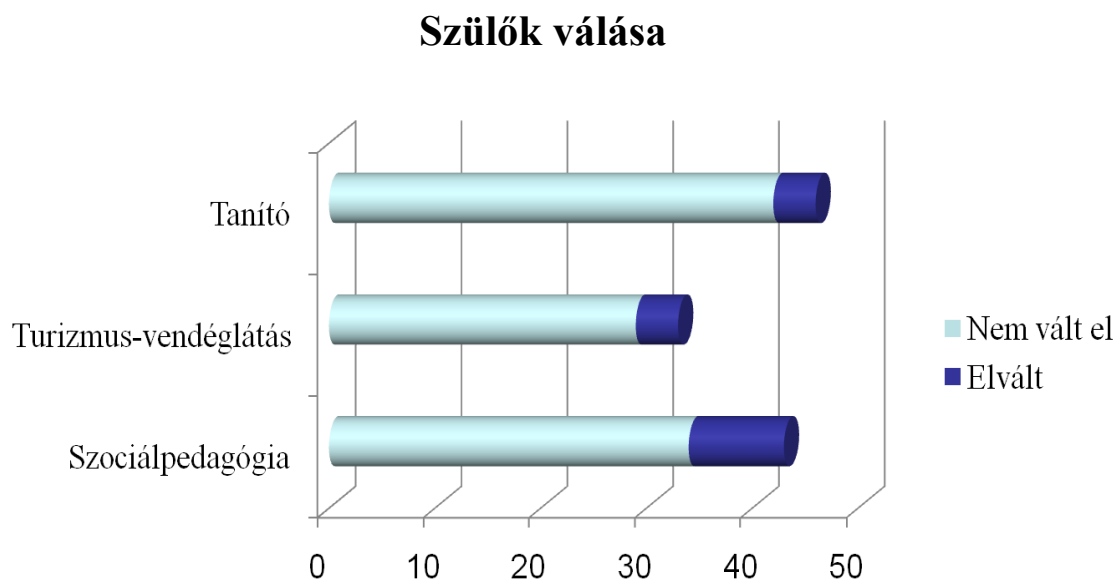
Kérdeztem a hallgatókat a testvéreik számáról is, mely az 1980-as és 1990-es évekre jellemző tendenciát mutatja, vagyis a legtöbбекnek (69 fő) egy testvére van. Őket követik 31-en, akiknek két testvérük van; 9-en, akiknek 3 testvérük; és csak egy-egy ember írta, hogy 4 vagy 5 testvére van. 11 főnek nincs testvére (legtöbбекnek, vagyis 6 főnek a szociálpedagógia szakról).

3. ábra

IV.4. SZÜLŐK VÁLÁSA

A 122 két főből 17-nek váltak el a szülei: szociálpedagógia szakon 9-nek, turizmus-vendéglátás és tanító szakon pedig 4-4 embernek. A hallgatók 13 esetben voltak kiskorúak a szüleik válása idején és 4 esetben nagykorúak.

4. ábra

Látható, hogy szociálpedagógia szakon vannak többségben azok, akiknek elváltak a szülei. Feltételezhetjük, hogy a családi viszonyaik is befolyásolhatták azt, hogy a szociálpedagógusok szeretnének lenni, és később segíteni szeretnének a hozzájuk hasonló helyzetbe került gyermekeken, családokon.

IV.5. HÁZASSÁGKÖTÉS TERVEZETT ÉLETKORA

Arra a kérdésre, hogy hány évesen szeretnének házasságot kötni, átlagosan 25,7 év jött ki a 3 szakot vizsgálva.

Szakonként ez az érték a következő:

Legkorábban átlagosan a turizmus-vendéglátás szakos hallgatók szeretnének házasságot kötni, 25,19 évesen.

Őket követik a szociálpedagógia szakos hallgatók, 25,69-es értékkel.

Legkésőbb pedig átlagosan a tanító szakosok kötnének házasságot, 26,29 évesen.

17 ember válaszolta, hogy nem szeretne házasságot kötni, turizmus-vendéglátás szakról 7 ember, a másik két vizsgált szakról pedig 5-5 ember.

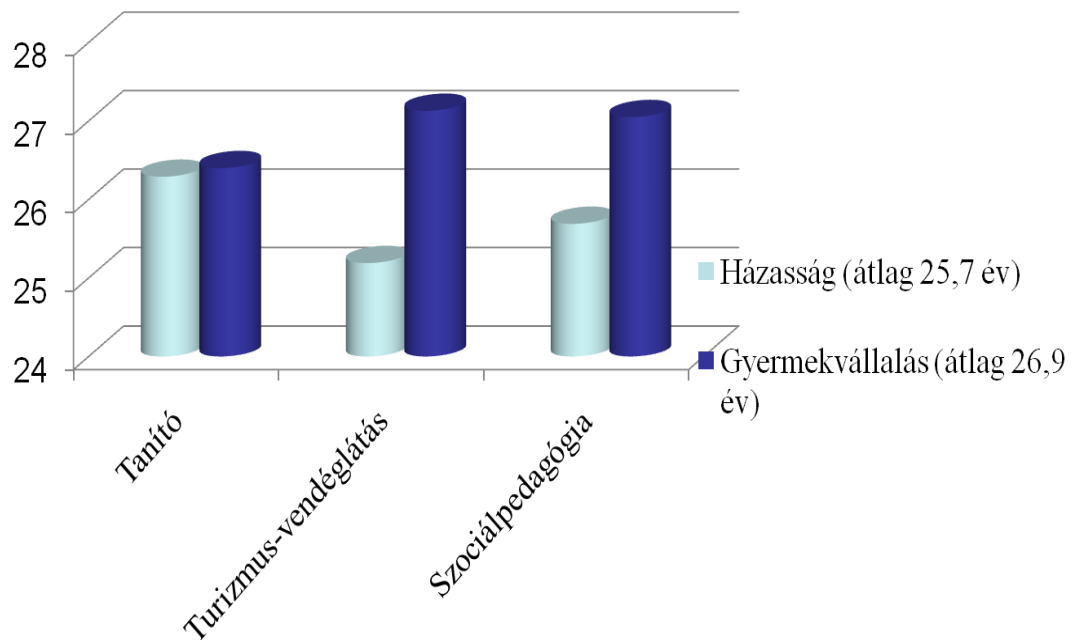
Pontosan megegyezik azoknak a száma, akiknek elváltak a szülei, és akik nem szeretnének házasságot kötni, de valódi átfedés csak 3 esetben van (a hallgatók 14, 16 és 16 évesek voltak a szüleik válása idején).

Szakirodalmi adatok alapján a házasságkötés életkora a nőknél átlagosan 27,5 év, férfiaknál 30,1 év. Láthatjuk, hogy esetünkben mindhárom szak értéke jóval ez alatt a szám alatt marad. Ennek több oka is lehet: a szakirodalmi áttekintésben már említett elvárásoknak való megfelelni akarás miatt (vagyis olyan számot írnak, amit szerintük a környezet elvár); vagy amiatt, hogy bár szeretnének az adott korban házasságot kötni, de ez nem valósul meg a megfelelő körülmények, partner, stb. hiánya miatt.

Érdekes módon bár a tanító szakosok kötnének legkésőbb házasságot, mégis ők vállalnának legkorábban gyermeket: 26,4 évesen. Őket követik a szociálpedagógia szakosok 27,05 évvel, majd a turizmus-vendéglátás szakosok 27,13 évvel.

2007-es adatok szerint a nők átlagosan 27,3 évesen vállalnak gyermeket. A hallgatók ennél valamivel alacsonyabb életkorban vállalnának gyermeket. Azonban a gyermekvállalási tervek nem minden esetben valósulnak meg a tervezett időpontban.

Házasságkötés és gyermekvállalás tervezett életkora

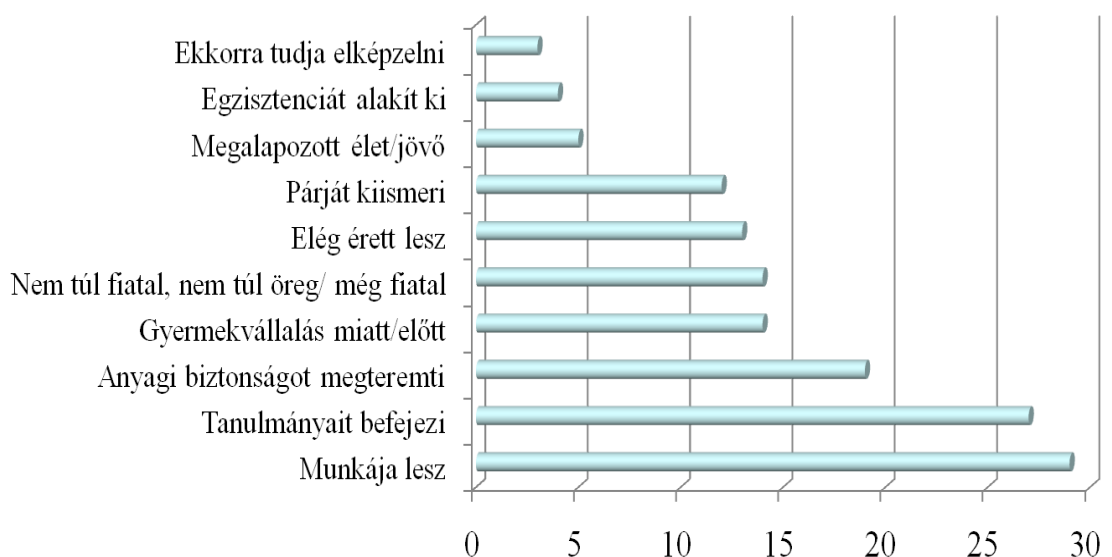

5. ábra

IV.6. MIÉRT EZ AZ IDEÁLIS KOR HÁZASSÁGKÖTÉSHEZ?

Nyitott kérdésben kérdeztem a hallgatókat arról, hogy miért az általuk megjelölt kort tartják ideálisnak a házasságkötés szempontjából (a diagramban az látható, hogy hányan írták az adott válaszokat):

Miért az adott kort tartja ideálisnak házasságkötéshez?

6. ábra

Látható, hogy első három helyen a következő válaszok állnak:

1. addigra lesz munkája (29)
2. addigra befejezi a tanulmányait (27)
3. az anyagi biztonságot megteremti (19)

Azonban itt is találhatunk eltéréseket a 3 szakot összehasonlítva (zárójelben látható, hogy hány fő írta az adott választ):

Szociálpedagógia szakon:

1. Munkája lesz (15)	összesítve 1. helyen
2. Anyagi biztonságot megteremti (10)	összesítve 3. helyen
3. Tanulmányait befejezi (8)	összesítve 2. helyen

Turizmus-vendéglátás szakon:

1. Tanulmányait befejezi (7)	összesítve 2. helyen
2. Nem túl fiatal, nem túl öreg (7)	összesítve 5. helyen
3. Anyagi biztonságot megteremti (6)	összesítve 3. helyen

Tanító szakon:

1. Tanulmányait befejezi (12)	összesítve 2. helyen
2. Munkája lesz (11)	összesítve 1. helyen
3. Gyermekvállalás miatt/előtt (7)	összesítve 4. helyen

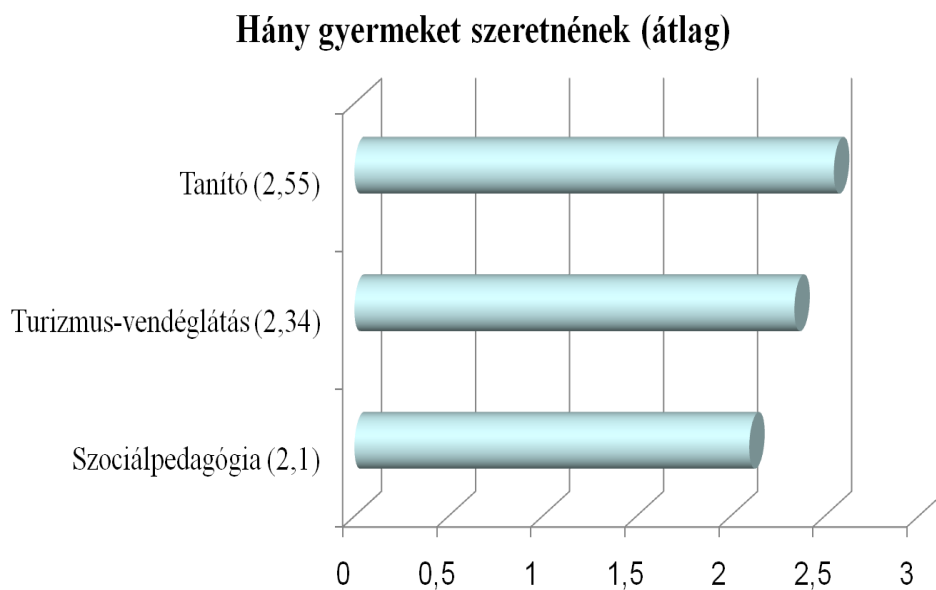
Az első három helyen tehát olyan körülményeket írnak a hallgatók, melyek főleg külső körülmények (munka, iskola, anyagiak), és csak ezeket követik fontossági sorrendben a belső tulajdonságok (érettség, gyermekvállalás igénye, párkapcsolat megerősítése).

IV.7. HÁNY GYERMEKET SZERETNÉNEK A KÉRDEZETT HALLGATÓK?

A legtöbb gyermeket a tanító szakosok szeretnék, átlagosan 2,55-öt.

A turizmus-vendéglátás szakosok 2,34-et,

A legkevesebbet a szociálpedagógia szakosok: 2,1-et.

7. ábra

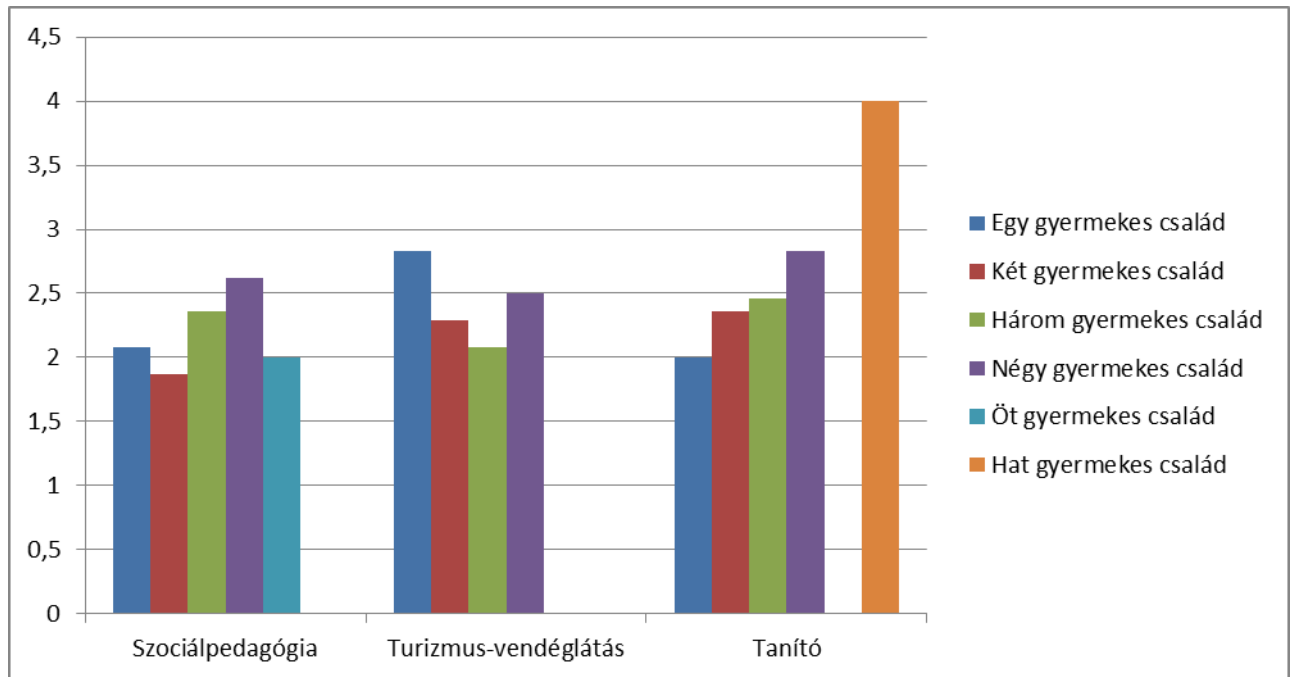
A 3 szakon a hallgatók összesen tehát általában 2,33 gyermeket vállalnának.

Látható, hogy a tanító szakosok szeretnék a legtöbb gyermeket, ami érthető is, hiszen ők arra teszik fel az életüket, hogy gyermekekkel foglalkozzanak. De a szociálpedagógia szakos hallgatók is több gyermeket vállalnának, mint amennyi ma Magyarországon átlagosan megszületik (1,32), és még ez a szám is elég lenne reprodukcióhoz. Valamint ez a 2,1-es érték is meghaladja a 2009-ben egy felmérésben ideális gyermekszámnak tartott 1,96-os értéket.

6 ember (vagyis a megkérdezettek 4,9 %-a) írta azt, hogy nem szeretne gyermeket vállalni.

IV.8. ÖSSZEFÜGGÉS A GYERMEKVÁLLALÁSI SZÁNDÉK ÉS AKÖZÖTT, HOGY A HALLGATÓK HÁNY GYERMEKES CSALÁDBAN NÖTTEK FEL

Saját család nagysága – gyermekvállalási szándék összefüggései

8. ábra

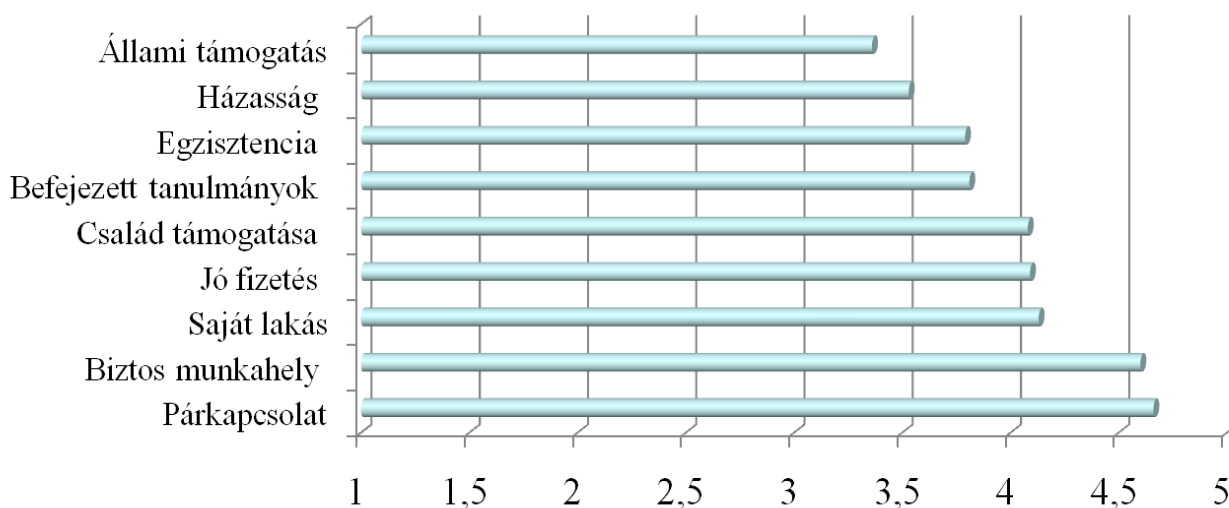
Láthatjuk, hogy tanító szakon minél több gyermekes családban nőttek fel, annál több gyermeket szeretnének a hallgatók. Ez a tendencia a másik két szakra is érvényes, de vannak eltérések: a turizmus-vendéglátás szakon az egykék vállalnák a legtöbb gyermeket, míg szociálpedagógia szakon az egykék többet vállalnának, mint a kétgyermekes családban felnőttek. Érdekes, hogy az egykék mindhárom szakon legalább kettő gyermeket szeretnének. Látható, hogy a 3-at sem érik el sehol az értékek. Tehát, bár a nagycsaládban felnőttek több gyermeket szeretnének általában, mint azok, akik 1-2 gyermekes családban nőttek fel, de mégsem annyit, mint ahányan ők voltak testvérek.

IV.9. MI FONTOS A GYERMEKVÁLLALÁSHOZ?

A következő diagramon az látható, hogy mit tartanak a legfontosabbnak ahhoz, hogy gyermeket vállaljanak (1 és 5 között kellett osztályozni: 1-egyáltalán nem fontos, 2- nem

fontos, 3- közepesen fontos, 4- fontos, 5-nagyon fontos):

Mennyire fontos a következő dolgok megléte a gyermekvállaláshoz?

9. ábra

A diagramon a 3 szak összesített értékeit láthatjuk, azonban vannak eltérések a szakok között:

Szociálpedagógia szakon:

- 1.Biztos munkahely (4,65) összesítve 2. helyen
- 2.Párkapcsolat (4,58) összesítve 1. helyen
- 3.A család támogatása (4,13) összesítve 5. helyen

Turizmus-vendéglátás szakon:

- 1.Párkapcsolat (4,72) összesítve 1. helyen
- 2.Biztos munkahely (4,57) összesítve 2. helyen
- 3.Jó fizetés (4,33) összesítve 4. helyen

Tanító szakon:

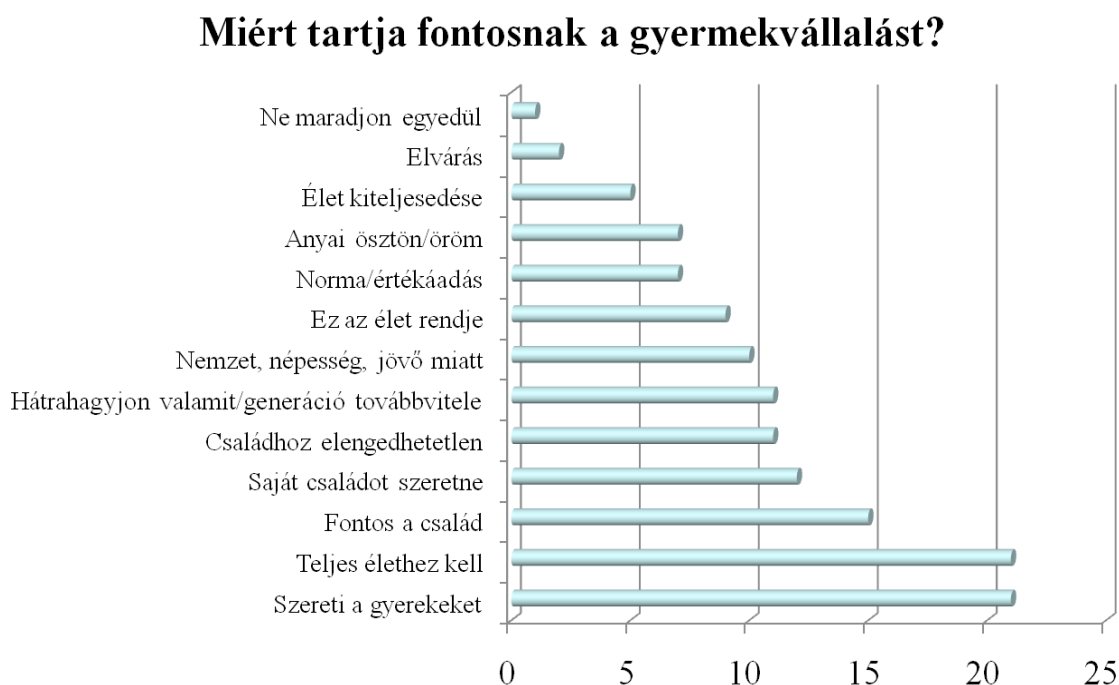
- 1.Párkapcsolat (4,68) összesítve 1. helyen
- 2.Biztos munkahely (4,58) összesítve 2. helyen
- 3.Család támogatása (4,1) összesítve 5. helyen

Látható, hogy a szociálpedagógia és a tanító szakon a család támogatása fontosabb, mint a turizmus-vendéglátás szakosok körében, ahol a 9 állításból ez csak az 5. helyre szorul.

Az is elmondható, hogy a megadott körülményeket inkább fontosnak tartották a hallgatók, hiszen a közepesen fontos értéket minden válasz meghaladja.

IV.10. MIÉRT FONTOS A GYERMEKVÁLLALÁS?

Szintén nyitott kérdésben kérdeztem a hallgatókat arról, hogy miért tartják fontosnak a gyermekvállalást, ennek összesített eredménye a következő diagramon látható:

10. ábra

A legtöbben a család fontosságát, a gyermekek szeretetét emelték ki. Utánuk következtek azok, akik a nemzet megmaradása, a jövő biztosítása, generáció továbbvitele, vagy az értékek átadása miatt tartják fontosnak a gyermekvállalást. Nagyon alacsony számban a szülők elvárása, vagy az időskori egyedülléttől való félelem is előkerült.

Különbségek itt is megmutatkoztak a szakok között:

Szociálpedagógia:

Teljes élethez kell (11)	összesítve 2. helyen
Szereti a gyerekeket (6)	összesítve 1. helyen
Fontos a család (5)	összesítve 3. helyen

Turizmus-vendéglátás:

Szereti a gyerekeket (7)	összesítve 1. helyen
Hátrahagyjon valamit/ generációt továbbvigye (6)	összesítve 5. helyen
Nemzet, népesség, jövő miatt (5)	összesítve 6. helyen

Tanító:

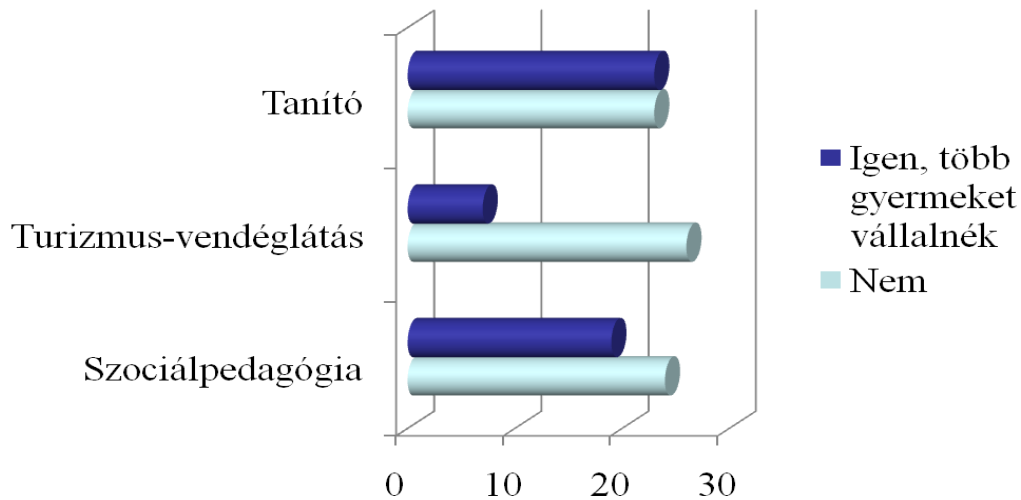
Szereti a gyerekeket (8)	összesítve 1. helyen
Teljes élethez kell (8)	összesítve 2. helyen
Fontos a család (8)	összesítve 3. helyen

Látható, hogy a szociálpedagógia és tanító szakosok hasonlóan gondolkoznak a gyermekvállalást illetően. Különbséget a turizmus-vendéglátás szakos hallgatóknál láthatunk, akik nem csak a gyermekek szeretetét, család fontosságát tartják főként szem előtt, hanem a jövőre is gondolnak a gyermekvállalást illetően.

IV.11. KÖRÜLMÉNYEK VÁLTOZÁSA = GYERMEKVÁLLALÁSI TERVEK VÁLTOZÁSA? I.

Arról is megkérdeztem a hallgatókat, hogy változnának-e a gyermekvállalási terveik, ha az állam nagyobb támogatást nyújtana a gyermekes családoknak:

Gyermekvállalási tervek – állami támogatás összefüggései

11. ábra

Összesen 49 hallgató válaszolta, hogy több gyermeket vállalna ebben az esetben, 73 embert pedig nem befolyásolna a gyermekvállalási terveiben.

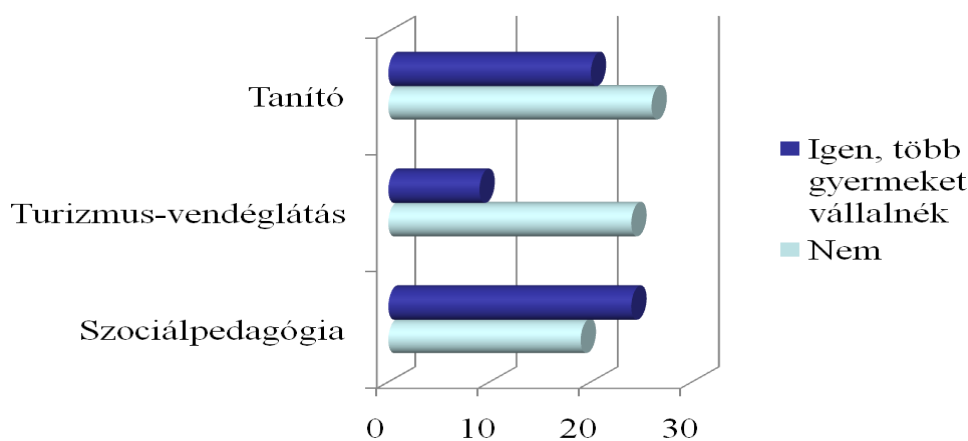
Legkevésbé a turizmus-vendéglátás szakosokat befolyásolná pozitívan az állam nagyobb támogatása (7 ember vállalna több gyermeket), szociálpedagógia és tanító szakon pedig hasonló az arány: 19 és 23 fő.

Összességében tehát elmondható, hogy a turizmus és a szociálpedagógia, tanító szakos hallgatók másképp viszonyulnak ahhoz, hogy milyen mértékben kell az államnak és a családjuknak támogatást nyújtaniuk számukra. Ennek oka lehet, hogy a szociálpedagógia és a tanító szakos hallgatók a közszféra munkahelyeire készülnek, a turizmus-vendéglátás szakos hallgatók pedig a piaci szférára, amely e szektorok különbözősége miatt eleve másfajta attitűdöt feltételez, s a képzések is eltérő szemléletmódot közvetítenek. Míg a piaci szférában kiemelt szerepe van az egyéni teljesítménynek, amely rendszerint jól mérhető, ez a közszférában gyakran kevésbé jellemző. A közgazdász képzés körébe tartozó turizmus szakos hallgatók mindebből következően inkább gondolják, hogy az embernek lehetőleg „meg kell állnia a saját lábán”, mint a pedagógus és szociális képzések hallgatói.

IV.12. KÖRÜLMÉNYEK VÁLTOZÁSA = GYERMEKVÁLLALÁSI TERVEK VÁLTOZÁSA? II.

A következő kérdésem az volt, hogy változnának-e a gyermekvállalási terveik, ha a munkahelyek lehetőséget biztosítanának részmunkaidős foglalkoztatásra/rugalmas munkaidőre:

Gyermekvállalási tervek – munkahelyi rugalmasság összefüggései

12. ábra

Összesen 53-an válaszolták, hogy ebben az esetben pozitívan változnának a gyermekvállalási terveik, és 69-en, hogy ez nem változtatna terveiken.

Szintén láthatjuk, hogy a turizmus-vendéglátás szakos hallgatók azok, akiknek a terveit a legkisebb arányban befolyásolná ez a körülmény (9 ember vállalna több gyermeket).

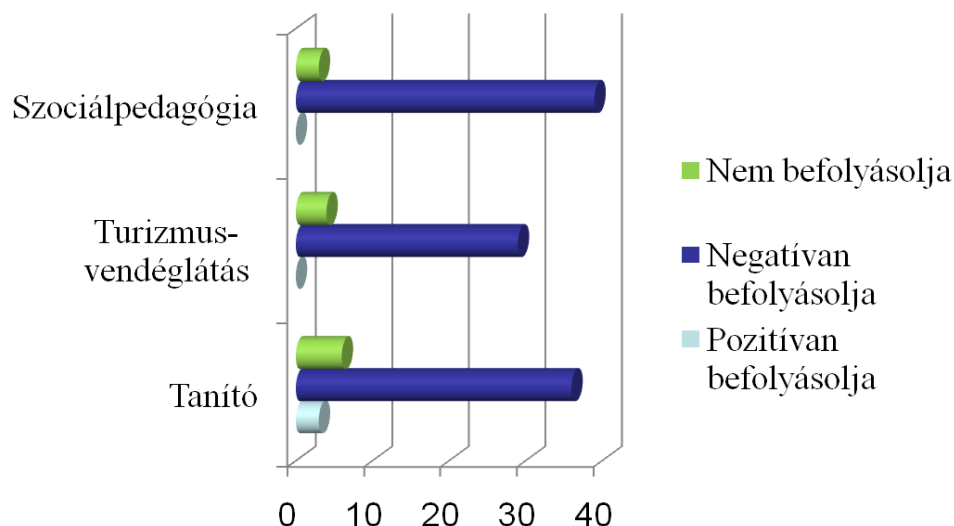
Szociálpedagógia és tanító szakon az előzőkhöz hasonló eredményt láthatunk: 24 és 20 fő.

Látható, hogy csak a szociálpedagógia szakosok körében haladja meg az igennel válaszolók száma a nemmel válaszolókét. Ennek az is oka lehet, hogy ezek a hallgatók a tanulmányaik során képet kapnak a nyugati országok családtámogatási rendszereiről, ahol egyre jellemzőbb a rugalmas foglalkoztatás, a részmunkaidő, ami magával hozta a gyermekszám növekedését is.

IV.13. MUNKA-GYERMEKVÁLLALÁS

Arról is kérdeztem a hallgatókat, hogy véleményük szerint befolyásolja-e a munkáltatót a munkaerő kiválasztásában, hogy a jelentkezőnek gyermeke van:

Befolyásolja-e a munkáltatót a munkaerő kiválasztásában, hogy a jelentkezőnek gyermeke van?

13. ábra

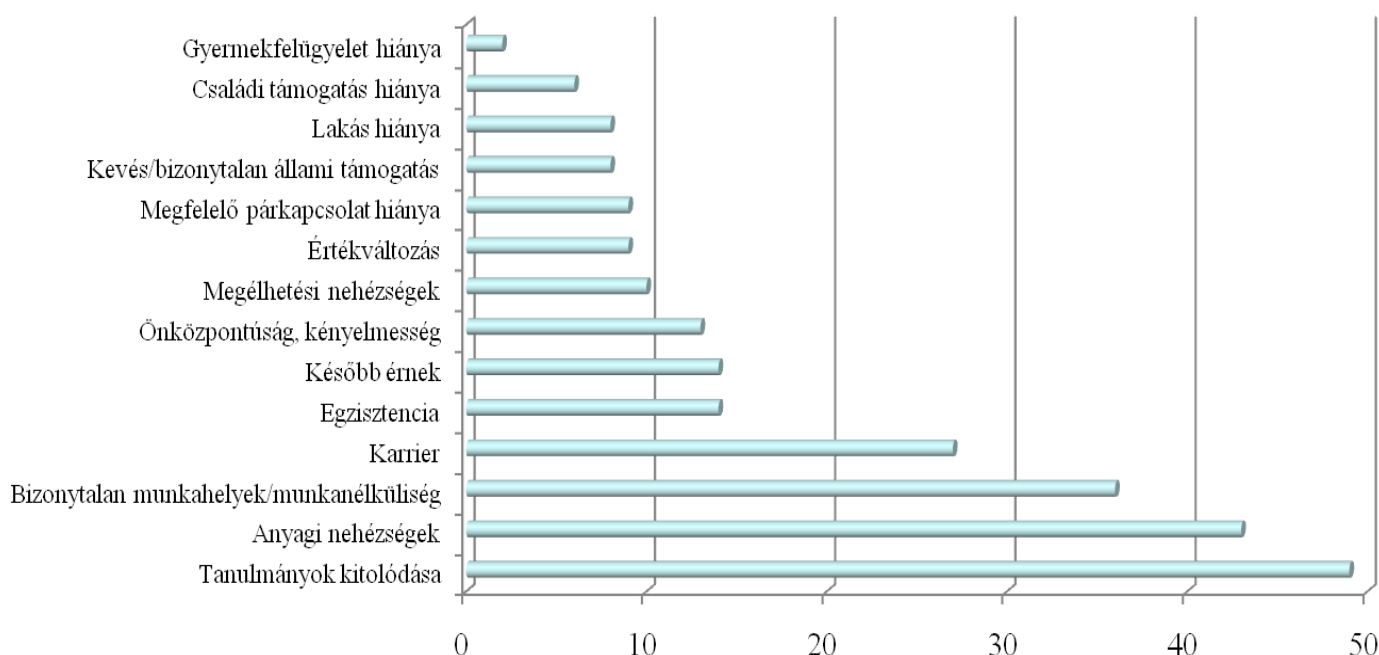
Ahogy a diagramon is látszik, döntő többségük (104 fő) szerint negatívan befolyásolja a munkáltatót a munkaerő kiválasztásában, ha a jelentkezőnek gyermeke van. 13 ember szerint nem befolyásolja, és csak 3 fő gondolja úgy, hogy pozitívan befolyásolja (mindhárman tanító szakosok).

(A diagramra nem került fel, de ketten azt írták, hogy ez negatív és pozitív is lehet egyben.)

IV.14. MI AZ OKA AZ ALACSONY GYERMEKSZÁMNAK ÉS A GYERMEKVÁLLALÁSI ÉLETKOR KITOLÓDÁSÁNAK?

Végül nyitott kérdésben azt kérdeztem a hallgatóktól, hogy véleményük szerint mi az oka annak, hogy a fiatalok egyre kevesebb gyermeket vállalnak és egyre későbbi életkorban?

Miért vállalnak a fiatalok egyre kevesebb gyermeket és egyre későbbi életkorban?

14. ábra

Látható az összesített diagramon, hogy a legtöbb válaszadó külső körülményeket jelöl meg okként (pl. tanulmányok, anyagi nehézségek, bizonytalan munkahelyek). És csak ezek után következnek a szubjektív okok (pl. karrierépítés, egzisztencia kialakítása, kényelmesség).

A sorrend a 3 szakon némiképp eltér:

Szociálpedagógia:

1. Tanulmányok kitolódása (26)	összesítve 1. helyen
2. Bizonytalan munkahelyek/munkanélküliség (15)	összesítve 3. helyen
3. Karrier (11)	összesítve 4. helyen

Turizmus-vendéglátás:

1. Anyagi nehézségek (15)	összesítve 1. helyen
2. Bizonytalan munkahelyek/munkanélküliség (11)	összesítve 3. helyen
3. Karrier (9)	összesítve 4. helyen

Tanító:

1. Anyagi nehézségek (20)	összesítve 2. helyen
2. Bizonytalan munkahelyek/munkanélküliség (20)	összesítve 3. helyen
3. Tanulmányok kitolódása (15)	összesítve 1. helyen

IV.15. ÖSSZEGZÉS

Összességében az derült ki a kérdőívekből, hogy a szociálpedagógia és tanító szakos hallgatók véleménye közelebb áll egymáshoz, és valamennyiben eltér a turizmus szakos hallgatókétól. A különbségek okai egyes kérdésekben máshol gyökerezhetnek:

- ha azt vizsgáljuk, hogy a tanító szakosok szeretnék a legtöbb gyermeket, valószínűleg nem fogunk csodálkozni, és talán ezt is tartjuk normálisnak, hiszen ez egy pozitív attitűdöt feltételez a gyermekek felé, ami valószínűleg az iskolai oktatás-nevelés során is meg fog mutatkozni. Ha valaki gyermekekkel fog foglalkozni, érthető, hogy több saját gyermeket is szeretne.

- ha az állami támogatás szerepét vizsgáljuk, szintén érthető, hogy a leendő közalkalmazottak jobban számítanak az állam támogatására, mint azok, akik a piaci szférában fognak elhelyezkedni.

Az eredmények biztatóbb képet mutatnak, mint az országos felmérések, és a valódi tendenciák.

A hagyományos családmódel még mindig meghatározó, főleg abban a kérdésben, hogy szeretnék-e gyermekeket vállalni, hiszen láthattuk, hogy a legtöbben szeretnék 1-2, nem ritkán 3 gyermeket.

A házasság kérdésében már több olyan válaszadó volt, aki csak egy felesleges papírnak tartja azt.

A legfőbb okok, amely miatt csökken a házasságkötések száma és a gyermekvállalási hajlandóság, a tanulmányok kitolódása és a bizonytalanság érzése a jövőt tekintve. Sokan tartanak attól, hogy nem tudnak majd (könnyen) elhelyezkedni, megteremteni az anyagi

biztonságot. Ez a biztonság pedig alapvető igényük lenne, és a legtöbben a gyermekvállalás feltételeként is megjelölték. A hallgatók következő válaszából pontosan kiderül, hogy miért:

„Az oka, hogy egyre tovább tartanak a tanulmányok (5-6 év). Az ember 23 éves korában végez (jó esetben), majd hogyha minden jól megy munkát vállal, ahol legalább 2 évet kell ahhoz dolgoznia, hogy elmehessen gyesre. A másik fele lehet az anyagi helyzet is. Én sem szívesen vállalnék gyereket a 3x3 méteres szobámba, szüleim házába.”

„Nehéz biztos munkát találni, lakást venni, megélhetéshez szükséges anyagiakat megteremteni. Munka nélkül, hitelekkel (diákhitel), albérletbe józan ember nem szül gyereket.”

Valószínűleg az is megjelenik a gyermekvállalás későbbre tolódásában, hogy a fiatalok azt az életszínvonalat szeretnék fenntartani (először megteremteni), amit otthon megkaptak. Pályakezdőként szülői segítség nélkül ez eltart egy ideig.

A válaszolók szinte mind úgy gondolják, hogy a munkáltatót negatívan befolyásolja a munkaerő kiválasztásában, ha a pályázónak gyermeke van. Így érthető, hogy mindenki előbb dolgozni szeretne, hogy legyen „biztos állása”, és csak utána vállalna gyermeket.

Összességében úgy látom, hogy a válaszadók legtöbbször a hagyományos családmódot szeretnék továbbvinni az életében, szeretnék házasságot kötni, gyermekeket vállalni, de vannak olyan külső tényezők, amelyek ezt megnehezítik, esetenként ellehetetlenítik. Amíg ezeken nem tudunk változtatni, nem várható, hogy a gyermekvállalási kedv növekedjen.

V. Irodalomjegyzék

V.1. INTERNET

Bálint Mónika – Köllő János (2008): A gyermeknevelési támogatások munkaerő – piaci hatásai. *Esély*, 2008/1. http://www.esely.org/kiadvanyok/2008_1/BALINT.pdf (Letöltve: 2012.01.11)

Blaskó Zsuzsa (2009): Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás. *Demográfia*. http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/portre/honlap_teljes.pdf (Letöltve: 2012.01.10)

Blaskó Zsuzsa (2010): Meddig maradjon otthon az anya? *Esély*, 2010/3. http://www.esely.org/kiadvanyok/2010_3/05blasko.indd.pdf (Letöltve: 2012.01.07)

Bognár Virág (2008): Gyermekvállalási tervek – munkaerő-piaci helyzet. *Demográfia*. http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Demografia/2008_4/Bognar.pdf (Letöltve: 2011.10.04)

Daróczi Etelka (2007): A teljes termékenységi arányszám (TFR). *Demográfia*. http://demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/korfa2007_1-2.pdf (Letöltve: 2011.10.04)

Földházi Erzsébet (2009): Családszerkezet. *Demográfia*. http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/DemPort/09foldhazi_csaladszerkezet.pdf (Letöltve: 2012.01.11)

Földházi Erzsébet (2009): Válás. *Demográfia*. <http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/DemPort/02foldhazi.pdf> (Letöltve: 2012.01.11)

Györfi Éva (2008): Változó családmodellek és családi szerepek. *Család, gyermek, ifjúság*. http://www.csagy.hu/images/stories/kiadvanyok/folyoirat/CsaGyI_2008_1.pdf (Letöltve: 2012.01.07)

Jóléti rendszerek Európában: Jó gyakorlatok és reform alternatívák. *Tudásbázis*. http://tudasbazis.org.hu/doktar/szocialis_parbeszed/jovedelem/joleti_rendszerek_europaban.pdf (Letöltve: 2012.02.10)

Kamarás Ferenc (2005): Családalapítás és gyermekvállalás Európában. Kérdések és kérdőjelek. *Tárki*. <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf> (Letöltve: 2012.01.07)

Kapitány Balázs – Spéder Zsolt (2009): A munkaerőpiac és a pénzübeli családtámogatási rendszer hatása a gyermekvállalási tervek megvalósulására. *Társadalomkutatás*. http://www.tarsadalomkutatás.hu/kkk.php?TPUBL-A-880/publikaciok/tpubl_a_880.pdf (Letöltve: 2011.10.04)

- Kapitány Balázs – Spéder Zsolt (2009): Gyermekvállalás. *Demográfia*.
http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/DemPort/03kapitany_speder.pdf (Letöltve: 2012.01.11)
- Korfa On-line 2011/1 Egyre fontosabb a nők számára a munkavállalás. *Demográfia*.
http://demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/KorFa%20online_2011_1.pdf (Letöltve: 2011.10.04)
- Korfa On-line 2011/2. A világ népességének várható alakulása – az ENSZ új népesség-előreszámítása. *Demográfia*. http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/korfa-2011-2_2.pdf (Letöltve: 2011.10.04)
- Nagy Beáta (2009): A munkavállalás és gyermekvállalás paradoxona. Bevezető gondolatok. *Szociológia*. http://www.szociologia.hu/dynamic/SzocSzemle_2009_3_81_91_NagyB.pdf (Letöltve: 2012.01.07)
- Népmozgalom 2009. január-december. *KSH*.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmoz09.pdf> (Letöltve: 2011.10.04)
- Paksi Veronika – Szalma Ivett (2009): Mikor vállaljunk gyereket? *Szociológia*.
http://www.szociologia.hu/dynamic/SzocSzemle_2009_3_92_115_PaksiV_SzalmaI.pdf (Letöltve: 2012.01.07)
- Pongrácz Tiborné (2009): A párkapcsolatok jellegzetességei. *Demográfia*.
<http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/DemPort/01pong racz.pdf> (Letöltve: 2012.01.11)
- Pongrácz Tiborné (2007): A világ termékenységeinek változása. *Demográfia*.
http://demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/korfa2007_1-2.pdf (Letöltve: 2011.10.04)
- Pongrácz Tiborné (2005): Nemi szerepek társadalmi megítélése. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai. *Tárki*. <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a966.pdf> (Letöltve: 2012.01.07)
- S. Molnár Edit (2009): A gyermekszám-preferenciák alakulása Magyarországon az elmúlt évtizedekben. *Demográfia*.
http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Demografia/2009_4/Smolnar.pdf (Letöltve: 2011.10.04)
- Szalma Ivett (2010): Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról. *Demográfia*.
http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Demografia/2010_1/Demografia_2010_1_Szalma.pdf (Letöltve: 2011.10.04)
- Zsótér Boglárka (2004): Változó női szerepek: munkavállalás és családi élet összeegyeztetése a fejlett országokban. *Esély*. http://www.esely.org/kiadvanyok/2010_4/07zsoter.indd.pdf (Letöltve: 2012.01.07)

VI. Melléklet (kérdőívben feltett kérdések)

1. Személyes adatok

Születési év:

Nem: ☐ nő
☐ férfi

Szak:

Testvéreid kora és neme:

2. Elváltak a szüleid?

☐ Igen. Hány éves voltál ekkor?

☐ Nem

3. Szeretnél gyermek(ke)t vállalni?

☐ Igen. Hány évesen szeretnéd első gyermekedet vállalni?

Miért tartod fontosnak a gyermekvállalást?

.....

.....

☐ Nem. Miért nem szeretnél gyermeket vállalni?

.....

.....

4. Hány gyermeket szeretnél vállalni?

.....

5. Hány éves korodban szeretnél házasságot kötni?

O évesen. Miért ezt a kort tartod ideálisnak?

.....

.....

O Nem szeretnék házasságot kötni. Miért nem?

.....

.....

6. Véleményed szerint a gyermekvállaláshoz a felsorolt körülmények milyen mértékben fontosak?

1 – Egyáltalán nem fontos

2 – Nem fontos

3 – Közepesen fontos

4 – Fontos

5 – Nagyon fontos

	1	2	3	4	5
Biztos munkahely					
Jó fizetés					
Párkapcsolat					
Házasság					
Befejezett tanulmányok					
Saját lakás					
Egzsztencia					
Család támogatása					
Állami támogatás					

7. Változnának-e a gyermekvállalási terveid, ha az állam nagyobb anyagi támogatást nyújtana a gyermekes családoknak?

☐ Igen, több gyermeket vállalnék

☐ Nem

8. Változnának-e a gyermekvállalási terveid, ha a munkahelyek lehetőséget biztosítanának részmunkaidős foglalkoztatásra/ rugalmas munkaidőre?

☐ Igen, több gyermeket vállalnék

☐ Nem

9. Véleményed szerint befolyásolja-e a munkáltatót a munkaerő kiválasztásában az, hogy a jelentkezőnek gyermeke van?

☐ Igen, negatívan befolyásolja

☐ Igen, pozitívan befolyásolja

☐ Nem befolyásolja

10. Kérlek írd le néhány mondatban, hogy véleményed szerint mi lehet az oka annak, hogy a fiatalok egyre kevesebb gyermeket vállalnak és egyre későbbi életkorban?

.....

.....

.....

.....

.....